

## บทที่ 4 ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูลพื้นฐานของชุมชนตำบลเชิงคอย มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำและศักยภาพในการพัฒนาชุมชนตำบลเชิงคอย ที่ทำให้ผู้ศึกษาเกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนตำบลเชิงคอย ในด้านประวัติความเป็นมา สภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมซึ่งช่วยเหลือหลอมและส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนตำบลเชิงคอยมีความสามารถ มีศักยภาพในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนให้เจริญก้าวหน้ารวมถึงสิ่งต่างๆ ที่เชื่อมโยงมาสู่ผลของการศึกษาของเรื่องนี้สาระสำคัญที่ประมวลได้สามารถนำเสนอได้ตามลำดับ ดังนี้

### 1. ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนตำบลเชิงคอย

- 1.1 ประวัติความเป็นมา
- 1.2 ที่ตั้ง อาณาเขต และสถานที่สำคัญ
- 1.3 สภาพพื้นที่และการคมนาคม
- 1.4 ลักษณะการปกครอง
- 1.5 ลักษณะทางสังคม ศาสนา วัฒนธรรมและประเพณี
- 1.6 สถาบันการศึกษาของชุมชน
- 1.7 อาชีพและลักษณะทางเศรษฐกิจ
- 1.8 ทรัพยากรที่สำคัญของชุมชน

### 2. ข้อมูลพื้นฐานของผู้นำชุมชนตำบลเชิงคอย

- 2.1 ภูมิหลังและพัฒนาการ
- 2.2 ความคิด ความเชื่อ และการสืบทอดภาวะผู้นำ
- 2.3 ความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์

### 3. พฤติกรรมในการพัฒนาชุมชนในการพัฒนาชุมชนและผู้นำชุมชนตำบลเชิงคอย

- 3.1 บทบาทเดิม
- 3.2 บทบาทปัจจุบัน

### 4. ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาชุมชนของผู้นำชุมชน

- 4.1 ปัจจัยที่ส่งเสริม
- 4.2 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

### 5. ปัญหาและความต้องการของผู้นำชุมชน

- 5.1 ปัญหา
- 5.2 ความต้องการ

6. การวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย โอกาส และอุปสรรค
7. การกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชน

### ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนตำบลเชิงค้อย

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์รายบุคคลและการสนทนากลุ่ม การประชุมระดมความคิดเห็น และการสังเกต สามารถรวบรวมสาระสำคัญที่เป็นข้อมูลพื้นฐานของชุมชนตำบลเชิงค้อย เพื่อนำเสนอดังต่อไปนี้

#### ประวัติความเป็นมา

ตำบลเชิงค้อยได้รับการจัดตั้งเป็นเทศบาลตำบลเชิงค้อย ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลเชิงค้อย อำเภอค้อยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เป็นเทศบาลตำบลเชิงค้อย ทั้งนี้ตั้งแต่วันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2551 เป็นต้นไป อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 42 แห่งพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมในพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2546 และมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ประกาศ ณ วันที่ 16 กรกฎาคม พ.ศ. 2551

ตำบลเชิงค้อยประกอบด้วย 13 หมู่บ้าน ตั้งอยู่ในพื้นที่ 2 เทศบาล คือ เทศบาลตำบลเชิงค้อย และเทศบาลตำบลค้อยสะเก็ด จากคำบอกเล่าของผู้สูงอายุและผู้มีความรู้พบว่าประวัติเป็นมาก่อนข้างเลือนรางในแง่ของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทลายลักษณ์อักษรที่ไม่ระบุถึงระยะเวลาของการก่อตั้งชุมชนได้อย่างเป็นระบบ แต่ประวัติความเป็นมาของชุมชนที่ได้รับเป็นการบอกเล่าสืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น โดยเฉพาะผู้อาวุโสในชุมชนที่ยังจดจำเรื่องราวเหล่านั้นได้เป็นอย่างดี ในพื้นที่ชุมชนตำบลเชิงค้อย แต่เดิมเป็นที่อยู่อาศัยของหลายกลุ่มชาติพันธุ์ กระจายอยู่ตามที่ต่างๆ ในตำบล เช่น ในบ้านแม่คอกแดง หมู่ 1 ส่วนใหญ่เป็นเชื้อสายไทยลื้อ ไทยจีนอพยพมาจากบ้านลวงใต้ บ้านล้านตอง อำเภอสันกำแพง บ้านโพธิ์ทองเจริญหมู่ 2 บ้านโพธิ์ทองเจริญสืบเชื้อสายมาจากชาวจีน จากเมืองสิบสองปันนาสังเกตได้จากภาษาคำพูดของคนในหมู่บ้าน (สำเนียงภาษาท้องถิ่น) ยังหลงเหลืออยู่ และอาจเลือนหายไปบ้าง และ บ้านร้องขี้เหล็ก หมู่ที่ 7 ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยใหญ่ (เงี้ยว) และไทจีน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีคนเมือง และชาวเขาที่อพยพเข้ามาตั้งรกรากอีกมากมาย

การตั้งชื่อของชุมชนเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เนื่องมาจากการตั้งชื่อชุมชนเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงสภาพระบบนิเวศน์ ท่าเลที่ตั้ง

และความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งนี้ความสัมพันธ์ของคนที่มีต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นมีความหลากหลายครอบคลุมไปถึงระบบความคิด ความเชื่อ ระบบการผลิตของชุมชน ดังเช่นชื่อชุมชนตำบลเชิงคอย ที่กล่าวมาแล้วว่ามีพัฒนาในการตั้งชื่อชุมชนมาจากการให้ความหมายกับสิ่งแวดล้อมของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นที่ตั้งต้นไม้ แม่น้ำ พืชพันธุ์ท้องถิ่น ล้วนเป็นสิ่งที่สังเกตได้ง่าย จึงพากันเรียกตามลักษณะที่เห็นมากกว่าการตั้งชื่อให้สวยงาม การตั้งชื่อหมู่บ้านในตำบลก็เช่นเดียวกัน เช่น บ้านแม่ดอกไม้แดง บ้านป่าคา และบ้านป่าสักน้อย เป็นต้น ซึ่งหมู่บ้านทั่วไปในแถบล้านนาล้วนมีเบื้องหลังที่มาของการตั้งชื่อแทบทั้งสิ้น หากแต่อาจมีรายละเอียดแตกต่างกันเท่านั้นเอง ชื่อของหมู่บ้านจึงเป็นสิ่งที่สามารถบอกถึงประวัติความเป็นมา ความคิด ค่านิยม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ จนถึงสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติของคนในชุมชนนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี รวมถึงยังช่วยฉายภาพในมิติทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่มีความหมาย ชื่อและที่มาของชุมชนจึงเป็นอัตลักษณ์และความทรงจำร่วมกันในสมาชิกของชุมชนในการสืบทอดประวัติความเป็นมาเหล่านั้น ไปยังรุ่นต่อไป

#### **ที่ตั้ง อาณาเขต และสถานที่สำคัญ**

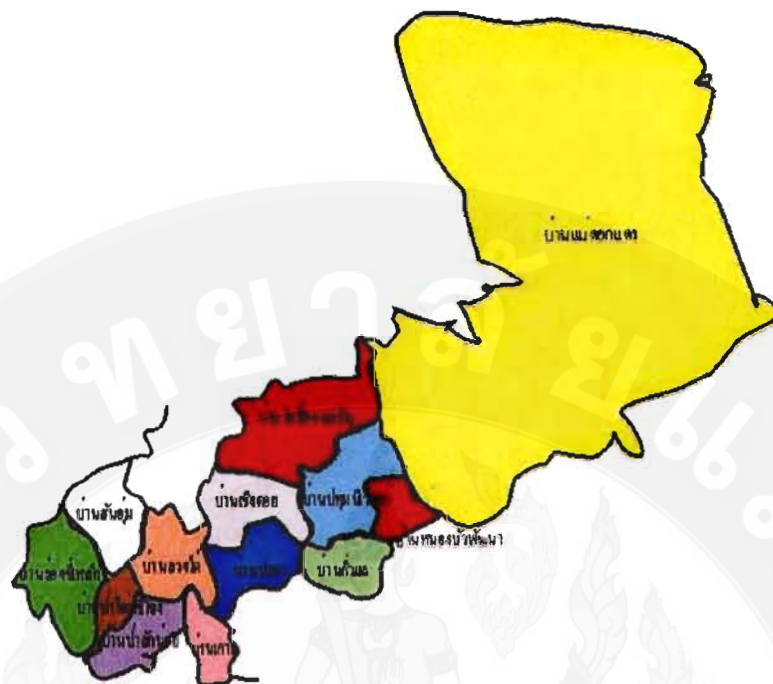
ตำบลเชิงคอยเป็นพื้นที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอคอยสะเกิด องค์การบริหารส่วนตำบลเชิงคอย แบ่งเป็น 2 ส่วน โดยมีเทศบาลตำบลเชิงคอยสะเกิดกั้นกลาง พื้นที่ส่วนบนจำนวน 7 หมู่บ้าน ส่วนล่าง 6 หมู่บ้าน มีเนื้อที่ประมาณ 62 ตารางกิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลหลวงเหนือ, ป่าเมียง อำเภอคอยสะเกิด จังหวัดเชียงใหม่

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลตลาดขวัญ, ป่าลาน, สง่าบ้าน, ป่าป้อ อำเภอคอยสะเกิด จังหวัดเชียงใหม่

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลแม่โป่ง อำเภอคอยสะเกิด จังหวัดเชียงใหม่

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลหลวงเหนือ, ป่าลาน อำเภอคอยสะเกิด จังหวัดเชียงใหม่



รูปภาพที่ 1 แผนที่ตั้งตำบลเชิงคอย อำเภอคอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

ตำบลเชิงคอยมีหมู่บ้านในเขตตำบลทั้งหมด 13 หมู่บ้าน ดังนี้

- หมู่ที่ 1 บ้านแม่ดอกแดง
- หมู่ที่ 2 บ้านโพธิ์ทองเจริญ
- หมู่ที่ 3 บ้านเชิงคอย
- หมู่ที่ 4 บ้านป่าคา
- หมู่ที่ 5 บ้านเกาะ
- หมู่ที่ 6 บ้านสันอุ้ม
- หมู่ที่ 7 บ้านร่องจี่เหล็ก
- หมู่ที่ 8 บ้านลวงใต้
- หมู่ที่ 9 บ้านป่าสักน้อย
- หมู่ที่ 10 บ้านป่าไผ่ศรีใจ
- หมู่ที่ 11 บ้านกิวแล
- หมู่ที่ 12 บ้านปทุมนิเวศน์
- หมู่ที่ 13 บ้านหนองบัวพัฒนา

## สภาพพื้นที่และโครงสร้างพื้นฐานของตำบล

ตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ มีสภาพภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบเชิงเขา เหมาะสำหรับการทำการเกษตรและเป็นที่อยู่อาศัย แต่มีพื้นที่บางส่วนเป็นป่าและภูเขาที่มีป่าไม้สมบูรณ์ บางส่วนเป็นที่ราบลุ่ม มีคลองชลประทานจากเขื่อนแม่กวงไหลผ่าน นอกจากนี้ยังมีหนองน้ำธรรมชาติที่สำคัญ คือ หนองบัว และหนองน้ำแม่ดอกแดง

สภาพภูมิอากาศ ในเขตอำเภอดอยสะเก็ด มีลักษณะเช่นเดียวกับพื้นที่อื่นๆ ในภาคเหนือ กล่าวคือ สภาพอากาศโดยทั่วไปขึ้นอยู่กับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ประมาณเดือนสิงหาคมถึง เดือนตุลาคมทำให้ภูมิอากาศมีลักษณะเป็นแบบอากาศชื้นและแล้ง โดยแบ่งฤดูกาลออกได้ 3 ฤดูกาล คือ

1. ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึง เดือนเมษายน
2. ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึง เดือนพฤศจิกายน
3. ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนธันวาคม ถึง เดือนกุมภาพันธ์

อุณหภูมิสูงสุด 37-38 องศาเซลเซียส ต่ำสุด 22-24 องศาเซลเซียส



รูปภาพที่ 2 แสดงสภาพพื้นที่ตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

สำหรับการคมนาคม มีทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 118 (เชียงใหม่ – เชียงราย) เป็นถนนผ่านอำเภอดอยสะเก็ด ไปอำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย และทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1014 (บ่อสร้าง – ดอยสะเก็ด) ผ่านตำบลเชิงดอย บ้านป่าคา และบ้านเชิงดอย ซึ่งเป็นที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอดอยสะเก็ด

สำหรับเส้นทางเชื่อมต่อในการคมนาคมในตำบล และหมู่บ้าน มีประเภทถนนดังนี้

1. ถนนลูกรัง ความยาว 0.40 กิโลเมตร จำนวน 11 สาย
2. ลาดยาง ความยาว 1.25 กิโลเมตร จำนวน 6 สาย
3. คอนกรีต ความยาว 11.38 กิโลเมตร จำนวน 37 สาย

รวม ความยาวทั้งหมด 13.03 กิโลเมตร และมีจำนวนรวม 54 สาย จำนวนสะพานในเขตเทศบาลสามารถแบ่งได้ 2 ประเภท คือ

1. สะพานไม้ มีจำนวน 2 แห่ง ความยาวรวมโดยเฉลี่ย 14 เมตร
2. สะพานคอนกรีตเสริมเหล็ก มีจำนวน 12 แห่ง ความยาวรวมโดยเฉลี่ย 8,200 เมตร

สำหรับการไฟฟ้าในเขตการปกครองของเทศบาลตำบลเชิงคอกยได้มีการบริการและติดตั้งกระแสไฟฟ้าได้ครอบคลุมในทุกพื้นที่ทุกหมู่บ้าน ซึ่งมีจำนวนครัวเรือนของประชากรในการมีกระแสไฟฟ้าใช้ทั้งสิ้น 1,425 ครัวเรือน ส่วนเรื่องการประปาได้โอนกิจการให้กับการประปาส่วนภูมิภาค

การสื่อสารและโทรคมนาคม

1. ชุมสายโทรศัพท์โทรศัพท์ จำนวน 1 แห่ง
2. ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข จำนวน 1 แห่ง
3. จำนวนตู้โทรศัพท์สาธารณะ จำนวน 30 แห่ง
4. จำนวนครัวเรือนที่มีโทรศัพท์ ประมาณร้อยละ 85
5. จำนวน โทรศัพท์ส่วนบุคคลในพื้นที่เฉลี่ยร้อยละ 75
6. ระบบเสียงตามสาย/หอกระจายข่าวในพื้นที่ให้บริการครอบคลุมร้อยละ 85 ของพื้นที่
7. หน่วยงานมีวิทยุสื่อสารในพื้นที่ 1 เครื่อง

**การใช้ที่ดิน**

เนื่องจากพื้นที่ในเขตเทศบาลตำบลเชิงคอกยเป็นพื้นที่ราบและพื้นที่ราบเชิงเขา และมีการจัดสรรแหล่งน้ำตามธรรมชาติและจากเขื่อนชลประทาน จึงเอื้อประโยชน์ในการประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม โดยสามารถแบ่งลักษณะการใช้ที่ดินได้ 2 ลักษณะดังนี้

1. การถือครองที่ดินในเขตเทศบาลตำบลคอกยสะเก็ด ซึ่งมีการออกเอกสารสิทธิ์ให้แก่ราษฎร โดยมีรายละเอียดดังนี้

- 1.1 มีโฉนดที่ดิน จำนวน 750 แปลง
- 1.2 หนังสือรับรองทำประโยชน์ (น.ส.3ก) จำนวน 160 แปลง
- 1.3 หนังสือรับรองทำประโยชน์ (น.ส.3) จำนวน 80 แปลง

- 1.4 หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (น.ส.ถ.) จำนวน 8 แปลง
2. การใช้ที่ดินประเภทต่างๆ ในเขตพื้นที่เทศบาล มีรายละเอียดดังนี้
- 2.1 พื้นที่พักอาศัย 692.5 ไร่
  - 2.2 พื้นที่พาณิชยกรรม 220 ไร่
  - 2.3 พื้นที่ตั้งหน่วยงานของรัฐ 40.63 ไร่
  - 2.4 สวนสาธารณะ / นันทนาการ 1 ไร่
  - 2.5 พื้นที่เกษตรกรรม 1,575.63 ไร่
  - 2.6 พื้นที่อุตสาหกรรม 94.38 ไร่
  - 2.7 พื้นที่ตั้งสถานศึกษา 34.38 ไร่
  - 2.8 พื้นที่ว่าง 150 ไร่

#### ลักษณะประชากร

ตำบลเชิงคอกมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 9,295 คน เป็นชาย 4,533 คน เป็นหญิง 4,762 คนมีครัวเรือนในเขตรับผิดชอบทั้งหมด 3,733 ครัวเรือน (ตารางที่ 2) โดยมีการกระจายตามเพศและอายุ ดังแสดงในแผนภาพที่ 7

จากการสังเกตข้อมูลเพิ่มเติม พบว่าหมู่บ้านที่มีทางคมนาคมสะดวกจะมีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่น เช่น หมู่ที่ 1 บ้านแม่คอกแดง ส่วนหมู่บ้านที่มีทางคมนาคมไม่สะดวกจะมีประชากรอาศัยอยู่เบาบาง เช่น หมู่ 4 บ้านป่าคา นอกจากนี้หมู่บ้านที่มีประชากรหนาแน่นอีกส่วนหนึ่งเพราะเป็นพื้นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำไหลผ่านซึ่งเหมาะกับการทำการเกษตร เช่น หมู่ที่ 1 บ้านแม่คอกแดง และหมู่ 3 บ้านเชิงคอก เป็นต้น

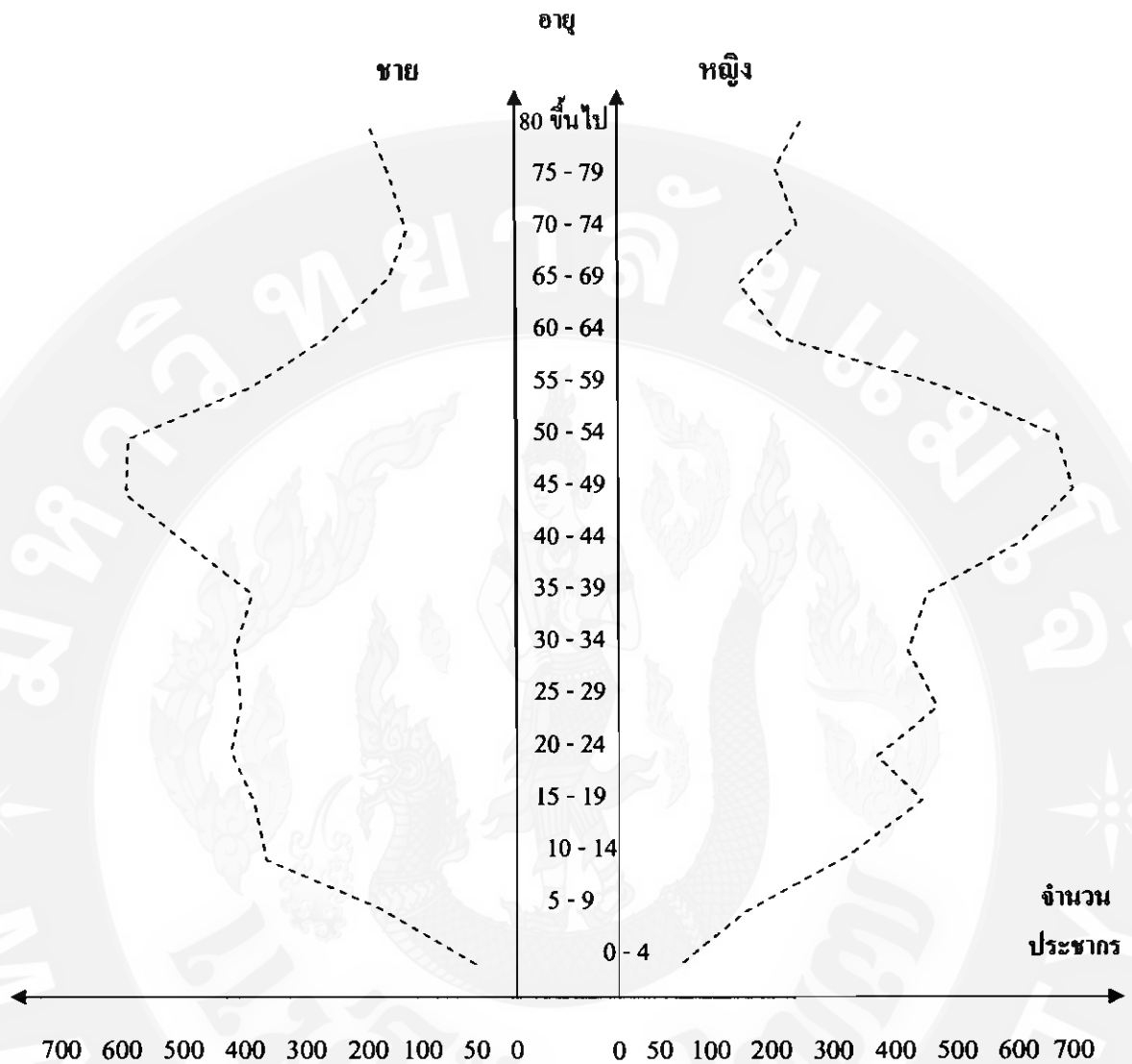
ตารางที่ 2 ข้อมูลจำนวนประชากรตำบลเชิงคอย อำเภอคอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

หมู่ที่	หมู่บ้าน	จำนวนประชากร			จำนวน ครัวเรือน
		ชาย	หญิง	รวม	
1	บ้านแม่ดอกแดง	639	616	1,255	489
2	บ้านโพธิ์ทองเจริญ	366	376	742	292
3	บ้านเชิงคอย	816	874	1,690	783
4	บ้านป่าคา	11	7	18	5
5	บ้านเกาะ	167	178	345	144
6	บ้านสันอุ้ม	419	435	854	390
7	บ้านร่องจี่เหล็ก	440	489	929	356
8	บ้านลวงใต้	326	343	669	245
9	บ้านป่าสักน้อย	261	301	562	207
10	บ้านป่าไผ่ศรีโง	158	172	330	117
11	บ้านกัวแล	263	283	546	194
12	บ้านปทุมนิเวศน์	514	533	1,047	411
13	บ้านหนองบัวพัฒนา	153	155	308	100
รวม		4,533	4,762	9,295	3,733

ที่มา: เทศบาลตำบลเชิงคอย (2551)

จากแผนภาพการกระจายของประชากรตำบลเชิงคอย (แผนภาพที่ 1) แล้วสามารถสรุปได้ว่า ประชากรส่วนใหญ่ของตำบลเชิงคอยจะอยู่ในวัยแรงงาน คือ วัยที่อยู่ในช่วงอายุ 45-54 ปีทั้งชายและหญิงซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มประชากรที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่เหลือนจะเข้าไปทำงานในเมือง ในขณะที่จำนวนประชากรในวัยสูงอายุ (65 ปีขึ้นไป) มีอัตราส่วนที่สูงกว่าประชากรแรกเกิด โดยผู้สูงอายุในตำบลไม่ได้ประกอบอาชีพใดๆ





แผนภาพที่ 7 แสดงการกระจายของประชากรตำบลเชิงคอย อำเภอคอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่  
ที่มา: โรงพยาบาลคอยสะเก็ด (2551)

#### ลักษณะสังคม ศาสนา วัฒนธรรม และประเพณี

ลักษณะทางสังคมของชุมชนตำบลเชิงคอย ส่วนใหญ่เป็นคนภูมิลำเนาเดิมมีการย้ายถิ่นบ้าง ส่วนใหญ่เป็นการย้ายข้ามระหว่างหมู่บ้าน อย่างไรก็ดี แม้จะมีการพัฒนาด้าน โครงสร้างพื้นฐานให้เจริญขึ้น โดยมีสาธารณูปโภคครบถ้วนแล้วก็ตาม แต่วิถีชีวิตของคนในชุมชนตำบลเชิงคอยก็ยังคงมีลักษณะค่อนข้างเป็นสังคมชนบทอยู่ กล่าวคือ ยังคงมีความสัมพันธ์กันแบบเครือญาติ มีความ

คุ้นเคยและสนิทสนมกันดี มีการช่วยเหลือซึ่งพาท้ายกันภายในชุมชน มีการเอื้ออาทรแบ่งปันของกินของใช้ซึ่งกันและกัน มีการเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโสกว่า

ประชากรในตำบลส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และให้ความสำคัญกับการประกอบกิจกรรมทางศาสนาค่อนข้างมาก เช่น การทำบุญตักบาตร การไปวัดในวันสำคัญทางพุทธศาสนา และมีประชาชนเพียงส่วนน้อยนับถือศาสนาคริสต์ ปัจจุบันมีประชากรจากที่ราบสูงหรือชาวเขาได้อพยพย้ายถิ่นฐานมาซื้อที่ดินเพื่อทำกิน ในตำบลเชิงคอยเพื่ออาศัยและประกอบอาชีพ ซึ่งชาวเขาเหล่านี้จะมีด้วยกันหลายเผ่าและนับวันจะมีเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ชาวเขาเหล่านี้ทั้งหมดนับถือศาสนาคริสต์ โดยส่วนใหญ่จะอพยพมาจากอำเภอเชียงดาว อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดตาก จังหวัดน่าน และอีกหลายพื้นที่ในภาคเหนือตอนบน

ในชุมชนตำบลเชิงคอยมีความเชื่อบนพื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติ และมนุษย์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แบบหลอมรวมกันและแยกออกจากกันไม่ได้ สิ่งเหล่านี้บ่งชี้ให้เห็นถึงกิจกรรมหรือประเพณีที่สำคัญของชุมชนที่หมุนเวียนเปลี่ยนตามฤดูกาล และตามวันในรอบปีทางจันทรคติ ประเพณีส่วนมากของชุมชนจะเกี่ยวเนื่องกับความเชื่อทางพุทธศาสนา ซึ่งเป็นความผูกพันที่มีต่อกันระหว่างความเชื่อกับคน วัด ชุมชน จนกลายเป็นวิถีแห่งประเพณีที่ควบคู่อยู่กับระบบการรวมกลุ่มทางสังคมของชุมชน เป็นความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องทั้งในแง่ปัจเจกบุคคลและในแง่ของสังคมตั้งแต่เกิดจนตาย วัฒนธรรม และประเพณีของชุมชนตำบลเชิงคอย ส่วนมากที่ปฏิบัติร่วมกันทุกๆ ปี มักเป็นประเพณีในทางพุทธศาสนา เช่น วันเข้าพรรษา วันสงกรานต์ งานบวช ลอยกระทง งานแข่งขันตีกลองหลวง การแข่งขันโคมลอย นอกจากนี้ยังมีการทำบุญทอดผ้าป่าเพื่อหารายได้มาพัฒนาสถานที่สำคัญ เช่น วัด โรงเรียน เป็นต้น และบางส่วนก็เป็นพิธีกรรมในด้านที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางผี หรือเทวดา เช่น พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการรักษาระบบนิเวศน์ การพึ่งพาประโยชน์จากทรัพยากร และการกล่อมเกล่าพฤติกรรมของลูกหลานให้ตั้งอยู่ในกรอบจารีตประเพณีอันดีงาม เช่นการบวชต้นไม้ เป็นต้น

### **สถาบันการศึกษาในชุมชน**

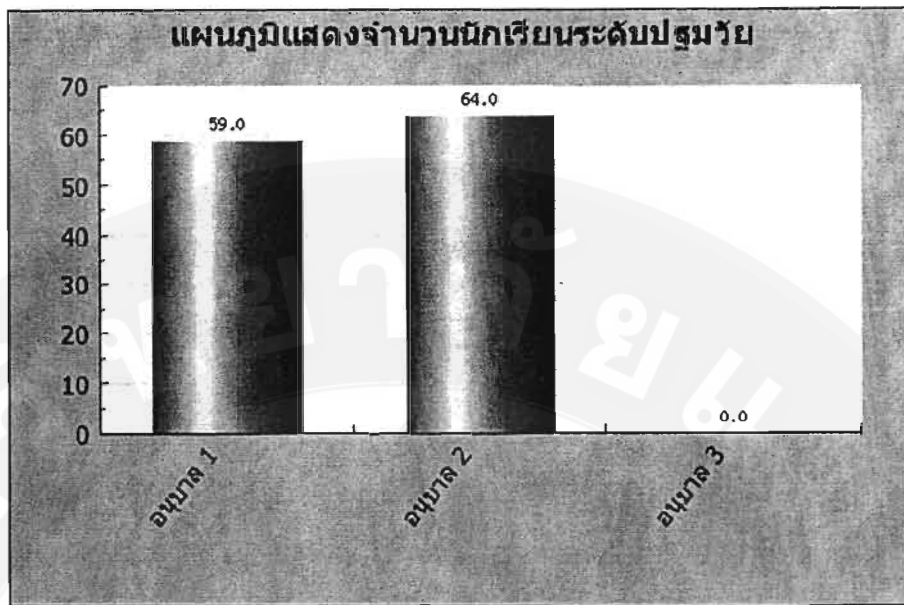
ตำบลเชิงคอย อำเภอคอยสะแก จังหวัดเชียงใหม่ มีสถานศึกษาแก่เด็กและเยาวชนในชุมชน ซึ่งประกอบไปด้วยสถานศึกษาในระดับปฐมวัย หรือที่รองรับเด็กเล็กที่มีอายุตั้งแต่ 3 ขวบ บริบูรณ์ขึ้นไป 3 แห่ง คือ โรงเรียนบ้านเชิงคอย โรงเรียนบ้านร้องจี้เหล็ก โดยทั้งสองโรงเรียนนี้เปิดสอนในระดับอนุบาล 1 ถึงมัธยมศึกษาตอนต้น (ม. 3) และโรงเรียนบ้านแม่ดอกแดง เปิดสอนในระดับอนุบาล 1 ถึงระดับประถมศึกษาตอนปลาย (ป. 6) นอกจากนี้ยังมีโรงเรียนคอยสะแกวิทยาคม ที่เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นถึงตอนปลาย และยังมีศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน

อำเภอคอยสะเก็ด ที่เปิดบริการให้ผู้ทำงาน หรือมีโอกาสดำเนินการศึกษาเต็มเวลาน้อย เข้าเรียนได้ในระดับมัธยมศึกษาอีกด้วย โดยมีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 2,927 คน (ตารางที่ 3)

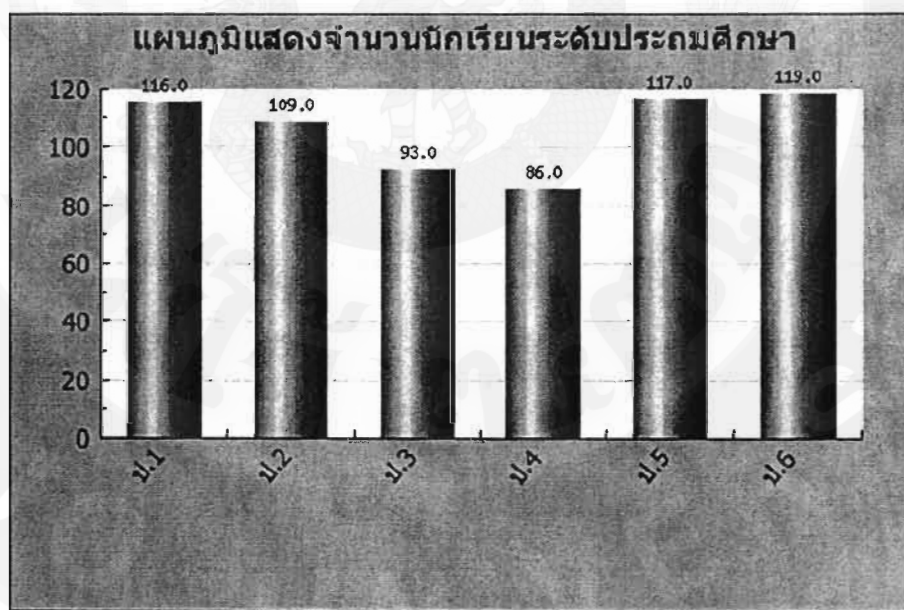
จากการสัมภาษณ์กำนันตำบลเชิงคอย พบว่า ประชาชนในชุมชนนิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนที่ใกล้บ้าน มีการเดินทางไปมาสะดวกสบาย และเด็กๆ สามารถมาโรงเรียนได้เอง ซึ่งมีทั้งโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในตำบลเชิงคอย และ โรงเรียนประจำอำเภอคอยสะเก็ด โดยหลังจากที่เด็กๆ เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้ว ผู้ปกครองนิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนต่อในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอ คือ โรงเรียนคอยสะเก็ดวิทยาคม ในขณะที่มีประชาชนบางกลุ่มนิยมส่งบุตรหลานเข้าไปเรียน โรงเรียนรัฐบาลในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และมีเพียงเล็กน้อยที่ส่งบุตรหลานไปเรียนโรงเรียนเอกชน โดยประชาชนกลุ่มนี้เป็นผู้มีรายได้ และมีฐานะทางการเงินค่อนข้างดีจากการทำการเกษตร โดยเฉลี่ยแล้วในตำบลเชิงคอยมีผู้ที่รู้หนังสือมากขึ้นกว่าแต่ก่อนมาก และจำนวนนักเรียนเพศชายมากกว่าเพศหญิง (แผนภาพที่ 8)

ตารางที่ 3 ข้อมูลสถานศึกษาในตำบลเชิงคอย อำเภอคอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

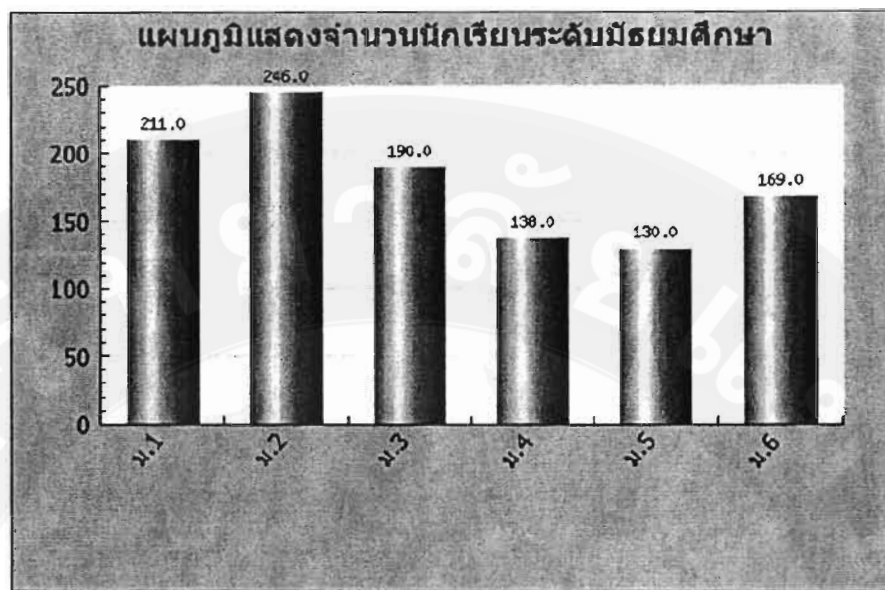
ที่	ชื่อโรงเรียน	ระดับชั้นที่เปิดสอน	จำนวนห้องเรียนทั้งหมด	จำนวนนักเรียนทั้งหมด
1	คอยสะเก็ดวิทยาคม	ม.1 - ม.6	29	921
2	บ้านเชิงคอย	อนุบาล 1 - ม.3	22	670
3	บ้านแม่คอกแดง	อนุบาล 1 - ป.6	8	131
4	บ้านร้องขี้เหล็ก	อนุบาล 1 - ม.3	11	125
5	ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอคอยสะเก็ด	มัธยมศึกษา	-	1,080
รวม			70	2,927



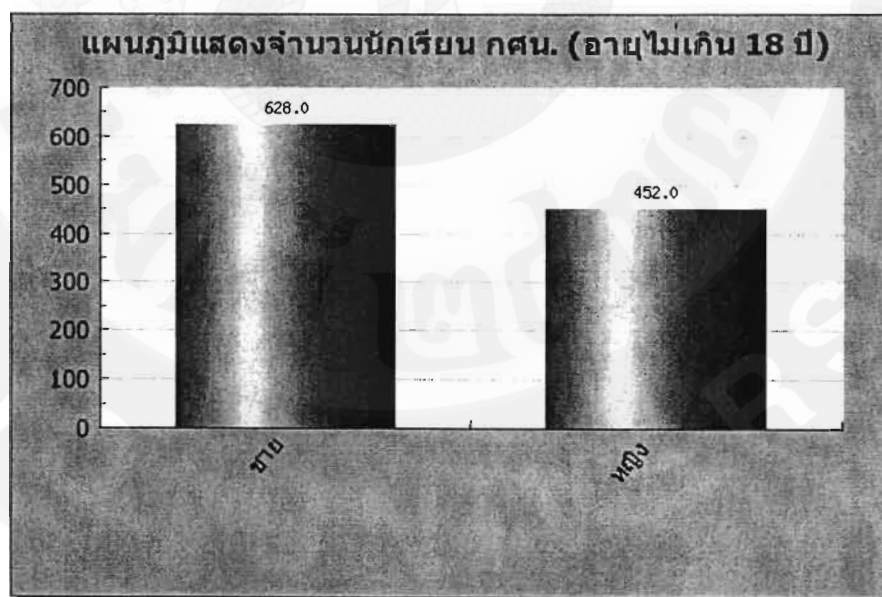
แผนภาพที่ 8 แสดงจำนวนนักเรียนระดับปฐมวัยของตำบลเชิงคอย อำเภอดอยสะเก็ด



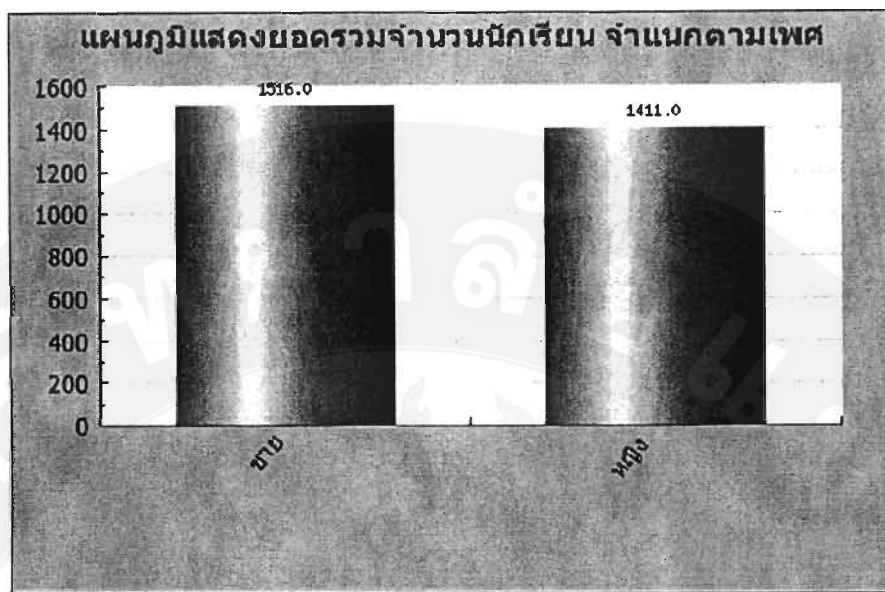
แผนภาพที่ 9 แสดงจำนวนนักเรียนระดับประถมศึกษาของตำบลเชิงคอย อำเภอดอยสะเก็ด



แผนภาพที่ 10 แสดงจำนวนนักเรียนระดับมัธยมศึกษาของตำบลเชิงคอย อำเภอดอยสะเก็ด



แผนภาพที่ 11 แสดงจำนวนนักเรียน กศน. (อายุไม่เกิน 18 ปี) ของตำบลเชิงคอย อำเภอดอยสะเก็ด



แผนภาพที่ 12 แสดงยอดรวมจำนวนนักเรียนจำแนกตามเพศของตำบลเชิงค้อย อำเภอค้อยสะเก็ด

จากแผนภาพที่ 8 แสดงให้เห็นว่าประชาชนในตำบลเชิงค้อยให้ความสำคัญกับการศึกษาของบุตรหลานเป็นอย่างมาก สังเกตได้จากปริมาณการส่งบุตรหลานเข้าศึกษาในระดับอนุบาล 1-2 ที่มีจำนวนมาก ซึ่งส่งผลถึงปริมาณของนักเรียนในระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 1-6 (แผนภาพที่ 9) แต่มีนักเรียนบางส่วนไม่สามารถเรียนสำเร็จตามหลักสูตร โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาปีที่ 3 มีปริมาณลดน้อยลงมากหากเปรียบเทียบกับจำนวนนักเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 ซึ่งมีผลให้นักเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 มีปริมาณลดน้อยลงด้วย

ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-ม.3) มีปริมาณนักเรียนมากกว่าระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4-ม.6) (แผนภาพที่ 10) ทั้งนี้เนื่องจากนักเรียนบางส่วนเมื่อจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแล้วจำเป็นต้องออกไปช่วยครอบครัวทำงานด้านการเกษตร เพราะถือเป็นแรงงานสำคัญของครอบครัว อีกทั้งมีปัญหาด้านการเงินด้วย มีเพียงบางส่วนเท่านั้นที่สามารถศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย นอกจากนี้ประชาชนบางส่วนที่ขาดโอกาสในการศึกษาตามเกณฑ์อายุก็เลือกที่จะศึกษาในระบบการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) ซึ่งมีอยู่จำนวนไม่น้อย (แผนภาพที่ 11) และสรุปโดยภาพรวมของตำบลเชิงค้อยแล้วมีนักเรียนที่เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง (แผนภาพที่

12)

## อาชีพและลักษณะทางเศรษฐกิจ

ด้วยสภาพพื้นที่ซึ่งมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มเชิงเขา มีระบบชลประทานที่ดี จึงส่งผลให้ประชาชนดั้งเดิมของชุมชนตำบลเชิงคอกประกอบอาชีพทางการเกษตร เช่น ทำนา และทำไร่ มาเป็นเวลายาวนานแต่ในปัจจุบันอาชีพทางการเกษตรได้ลดปริมาณลง โดยประชาชนบางส่วนหันมาประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป รับราชการ และอาชีพอื่นๆ เพิ่มมากขึ้น คือ ในปัจจุบันสัดส่วนอาชีพของประชากรตำบลเชิงคอกมีดังนี้

1. อาชีพเกษตรกร	51%
2. อาชีพรับจ้างทั่วไป	14%
3. อาชีพรับราชการ	12%
4. อื่นๆ	13%

เนื่องจากได้มีการขยายบริการด้านสาธารณสุขไปกลุ่มชนบทมากขึ้นตามนโยบายของรัฐบาล ทำให้มีอาชีพใหม่ๆ หน่วยธุรกิจใหม่ๆ เกิดขึ้นมากมาย ซึ่งจากการสำรวจหน่วยธุรกิจในเขตตำบลเชิงคอก อำเภอคอกสะแก มีหน่วยธุรกิจหลายแห่งที่คอยอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในชุมชน ดังนี้

1. โรงสีข้าว	5 แห่ง
2. ร้านขายสินค้าเบ็ดเตล็ด	73 แห่ง
3. ร้านขายอาหาร	22 แห่ง
4. ร้านซ่อมรถยนต์/จักรยานยนต์	9 แห่ง
5. ปั้มน้ำมันหลอด	8 แห่ง
6. สถานีบริการน้ำมัน	4 แห่ง
7. โรงงานอุตสาหกรรม	14 แห่ง

ในด้านการเกษตรกรรม เทศบาลตำบลเชิงคอกมีพื้นที่การเกษตรทั้งสิ้น 1,575.63 ไร่ ผลผลิตทางการเกษตร และพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ (เทศบาลตำบลเชิงคอก, 2551) ได้แก่

1. ข้าวนาปี	41,403 ไร่
2. ถั่วเหลือง	160 ไร่
3. ถั่วฝักยาว	12 ไร่
4. หอมแดง	1,050 ไร่
5. พริก	140 ไร่

6. เห็ดฟาง	500 แปลง
7. ไม้ผล	1,776 ไร่
8. ไม้ดอก	103 ไร่
9. มะเขือเทศ	6 ไร่
10. ถั่วลิ้นเต่าเก็บยอด	8 ไร่
11. มันฝรั่ง	230 ไร่

สำหรับการอุตสาหกรรม การอุตสาหกรรมในพื้นที่ตำบลเชิงคอบ แบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ

1. อุตสาหกรรมขนาดย่อม มีจำนวน 5 แห่ง มีจำนวนแรงงาน 15 คน
2. อุตสาหกรรมขนาดกลาง มีจำนวน 7 แห่ง มีจำนวนแรงงาน 50 คน
3. อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ มีจำนวน 6 แห่ง มีจำนวนแรงงาน 100 คน

ด้านการปศุสัตว์ จำนวนครัวเรือนที่ทำการปศุสัตว์ ประมาณร้อยละ 60 ครัวเรือน โดยมีผลผลิตทางการปศุสัตว์ที่สำคัญ (เทศบาลตำบลเชิงคอบ, 2551) ได้แก่

1. ไก่พื้นเมือง	15,157 ตัว
2. ไก่ไข่	11,700 ตัว
3. ไก่เนื้อ	6,200 ตัว
4. สุกร	3,921 ตัว
5. เป็ด	1,827 ตัว
6. สุนัข	950 ตัว
7. แมว	224 ตัว
8. กระบือ	187 ตัว
9. โคน้ำ	159 ตัว

กล่าวได้ว่า เศรษฐกิจของประชาชนในชุมชนตำบลเชิงคอบต้องพึ่งพาราคาของผลผลิตทางการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ ถ้าปีไหนราคาผลผลิตดี ผลผลิตมีมาก เศรษฐกิจในชุมชนจะดีตามไปด้วย จากการสัมภาษณ์ข้อมูลด้านการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประชาชน พบว่า ประชาชนในชุมชนที่ประกอบอาชีพด้านการเกษตรและอาชีพอื่นๆ ได้มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มอาชีพ 2 กลุ่มคือ “กลุ่มคัวฮักคัวหาง” (จุฬามาศเครื่องเงิน) ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 165 หมู่ 12 ถนนกองทราย ตำบลเชิงคอบ อำเภอคอบสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ 50220 โดยกลุ่มคัวฮักคัวหางนี้ เป็นกลุ่มที่ผลิตสินค้าประเภทเครื่อง



เงินในหลากหลายรูปแบบ และ “กลุ่มเครื่องสังคโลกเชิงดอย” (โอย่ามา) ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 165 หมู่ 12 ถนนกองทราย ตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ 50220 โดยกลุ่มนี้เป็นกลุ่มผู้ผลิตสินค้าประเภทเครื่องสังคโลกหลากหลายรูปแบบ ซึ่งสินค้าของทั้งสองกลุ่มนี้เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศทำให้ประชาชนมีรายได้เสริมจากการรวมกลุ่มกัน หลังจากมีเวลาว่างจากการทำการเกษตร สินค้าตัวของทั้งสองกลุ่มมีหลากหลายดังต่อไปนี้



กรอบรูปเครื่องเงิน



กระดานแขวนเครื่องเงิน



กล่องนามบัตรเครื่องเงิน



กล่องเครื่องเงิน

รูปภาพที่ 3 สินค้าตัวอย่างของกลุ่มคัวฮักคัวหาง

ที่มา: [www.thaitambon.com](http://www.thaitambon.com) (2553)



รูปภาพที่ 4 สินค้าตัวอย่างของกลุ่มเครื่องสังคโลกเชิงคอย (โอโยมา)

ที่มา: [www.thaitambon.com](http://www.thaitambon.com) (2553)

#### ทรัพยากรที่สำคัญของชุมชน

ทรัพยากรที่สำคัญของชุมชนได้แก่ หนองบัวพระเจ้าหลวง เป็นหนองน้ำธรรมชาติมีเนื้อที่ 102 ไร่ ตั้งอยู่หมู่ที่ 12 ตำบลเชิงคอย อำเภอคอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เป็นที่รองรับน้ำฝนและน้ำจากแหล่งน้ำแม่ดอกแดง ซึ่งไหลผ่านลำเหมืองเข้าสู่หนองน้ำแดง หนองบัวด้านเหนือและด้านใต้ แต่เดิมนั้นหนองบัวมีพื้นที่กว้างขวางกว่าปัจจุบันมาก ชาวบ้านสามารถใช้น้ำในหนองบัวไปทำนา และเป็นที่อยู่ของนกเป็ดน้ำจำนวนมากหลายพันตัว หนองบัวพระเจ้าหลวงนี้ถือเป็นแหล่งศึกษาทางธรรมชาติและเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก เมื่อวันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2505 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยพระเจ้ากรุงเดนมาร์กและพระราชินีอินดริก เพื่อประทับสำราญพระราชฤทัยและอริยาบถมาแล้ว

ตามตำนานวัดคอยสะเก็ดได้กล่าวถึงหนองบัวพระเจ้าหลวงแห่งนี้ว่า มีพญานาคสองสามีภรรยาอาศัยอยู่ในหนองบัวซึ่งในหนองบัวแห่งนี้ จะเต็มไปด้วยดอกบัวมากมาย สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้เสด็จประทับที่คอยพระบาทดินนง ในเขตอำเภอสันทราย ขณะนั้นทรงทอดพระเนตรไปทางทิศใต้ ได้พบหนองบัวอันกว้างใหญ่ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงได้เสด็จประทับอยู่บนภูเขาลูกนั้น และทรงเปล่งฉัพพรรณรังสีให้พญานาคสองสามีภรรยา ซึ่งกำลังหากินอยู่บริเวณหนองน้ำแห่งนี้ได้เห็น พญานาคทั้งสองเห็นเป็นอัศจรรย์ยิ่งนักก็เกิดความเลื่อมใส จึงได้จำแลงกายเป็นมนุษย์ แสร้งเก็บดอกบัวในหนองน้ำไปถวายพระพุทธเจ้าเป็นพุทธบูชา พร้อมทั้งทูลขอเส้นพระเกศาของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพื่อเก็บไว้บูชา โดยได้สร้างเจดีย์สวมทับเส้นพระ

เกศของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไว้บนเขาลูกนี้ และได้เรียกเขาลูกนี้ว่า “คอยเส้นเกศ” ซึ่งคอยตามภาษาพื้นเมืองหมายถึง ภูเขา ต่อมาได้เพี้ยนเป็น “คอยสะเก็ด”

ส่วนอีกตำนานหนึ่งเล่าว่า คำว่า “คอยสะเก็ด” มาจากคำว่า สระ ซึ่งหมายถึงการไ้ หรือทำ ความสะอาด เกิด ก็คือเก็ด ซึ่งเป็นเก็ดคของพญานาคที่อาศัยอยู่ในหนองน้ำแห่งนี้ ซึ่งสมัยพุทธกาล พญานาคสองตัวที่อาศัยอยู่ในหนองบัวจะออกมาชำระร่างกาย พอเสร็จกิจแล้วก็จะพากันขึ้นไปตาก เก็ดคบนภูเขาที่อยู่ใกล้ ๆ หนองบัว ภูเขาลูกนี้จึงได้ชื่อว่า “คอยสะเก็ด” และใช้เป็นชื่อของอำเภอ จนกระทั่งถึงปัจจุบัน

แหล่งน้ำตามธรรมชาติในตำบลเชิงคอยมีอยู่ 2 แห่งคือ น้ำแม่คอกแดง ซึ่งไหลผ่านหมู่ที่ 4 บ้านป่าคา ตำบลเชิงคอย เป็นลำน้ำที่มีน้ำมากในฤดูฝน ฤดูแล้งน้ำน้อย สามารถส่งน้ำเพื่อการบริโภค และน้ำแม่ฮ่องฮัก ไหลผ่านหมู่ที่ 2 บ้านโพธิ์ทองเจริญ และหมู่ที่ 3 บ้านเชิงคอย ตำบลเชิงคอย เป็น ลำน้ำที่มีน้ำมากในฤดูฝน ส่วนมากจะส่งน้ำลงคลองชลประทาน สามารถส่งน้ำบริโภคและเพื่อการ เกษตรกรรม ส่วนแหล่งน้ำที่อยู่ในความรับผิดชอบของเทศบาลมีระบบฝายและทำนบ จำนวน 8 แห่ง การระบายน้ำพื้นที่น้ำท่วมถึงคิดเป็นร้อยละ 50 ของพื้นที่ทั้งหมด ระยะเวลาเฉลี่ยที่น้ำท่วมขัง นานสุด 2 วัน ประมาณช่วงเดือน กรกฎาคม ถึง สิงหาคม

นอกจากนี้ตำบลเชิงคอยยังมีพื้นที่บางส่วนเป็นป่าและอยู่ติดพื้นที่โครงการศูนย์ศึกษาการ พัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทำให้ได้รับความรู้และการสนับสนุนจากโครงการ ดังกล่าว โดยเฉพาะการส่งเสริมอาชีพด้านเกษตรกรรมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ด้วยการ ปลูกไม้ 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง คือ ไม้ใช้สอย ไม้ผล และไม้เชื้อเพลิง ซึ่งนอกจากจะได้รับ ประโยชน์จากไม้ทั้ง 3 อย่างนี้แล้ว ยังอำนวยความสะดวกในการอนุรักษ์ดินและน้ำ เพื่อคงความชุ่มชื้น เอาไว้ อันเป็นประ โยชน์อย่างที่ 4 โดยเน้นการพัฒนาพื้นที่ดินน้ำลำธาร ให้ได้ผลอย่างสมบูรณ์เป็น หลัก และให้ราษฎรที่จะเข้ามาศึกษากิจกรรมต่างๆ ภายในศูนย์ฯ แล้วนำไปใช้ปฏิบัติในพื้นที่ของ ตนเองอย่างได้ผลต่อไป

ทรัพยากรด้านวัฒนธรรมที่สำคัญ คือ วัดพระธาตุคอยกู่ ซึ่งพระธาตุนี้ ครูบาเจ้าศรีวิชัย นักบุญแห่งล้านนา เป็นผู้มาก่อสร้าง ซึ่งสร้างปีใดก็ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด เป็นถาวรวัตถุที่เก่าแก่ และควรอนุรักษ์ไว้ สืบทอดต่อไปตลอด ชั่วลูก ชั่วหลาน ทุกปีจะมีงานประเพณีสงฆ์น้ำพระธาตุ พระธาตุครูบาศรีวิชัย งานประเพณีนี้จะจัดขึ้นตรงกับเดือน 6 แรม 8 ค่ำ และภายในงานจะมีการจุด บั้งไฟ มีประเพณีแข่งขันกลองหลวง การสงฆ์น้ำพระธาตุได้ัญเชิญน้ำศักดิ์สิทธิ์จากคอยขะม้อ มาสงฆ์น้ำพระธาตุ ศรีวิชัย ทุกปีพอถึงประเพณีสงฆ์น้ำพระธาตุศรีวิชัยแห่งนี้ จะมีฝนตกเกือบทุกปีก็ ว่าได้ สาธุชนจึงเลื่อมใสในพระธาตุนี้เป็นอย่างมาก

## ข้อมูลพื้นฐานของผู้นำชุมชนตำบลเชิงคอย

ชุมชนตำบลเชิงคอยตั้งอยู่ในเขตอำเภอคอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ได้รับการพัฒนาจากหน่วยงานของรัฐมาอย่างต่อเนื่องด้วยดี โดยประสานความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำชุมชนตำบลเชิงคอย ดังนั้นผู้นำชุมชนจึงมีความสำคัญในการพัฒนาชุมชนให้เจริญขึ้นมาเป็นลำดับ ในส่วนต่อไปนี้เป็นกรนำเสนอข้อมูลพื้นฐานของผู้นำชุมชนตำบลเชิงคอยซึ่งได้แก่ ภูมิหลังและ พัฒนาการของผู้นำชุมชน ความคิดเห็น ความเชื่อ การสืบทอดการเป็นผู้นำ ความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ของผู้นำ

### ภูมิหลังและพัฒนาการ

จากการสัมภาษณ์ผู้อาวุโสในชุมชนเกี่ยวกับผู้นำของชุมชนได้ความว่าในอดีตผู้นำเกิดจากผู้ที่ชาวบ้านให้การยกย่องนับถือได้รับการยอมรับ ซึ่งเป็นผู้นำที่มีบารมีและช่วยเหลือชาวบ้านได้เกือบทุกเรื่องและดำเนินงานของชุมชนให้ประสบผลสำเร็จได้ เดิมผู้นำชุมชนเป็นผู้นำที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่น พระ ครู หมอเมือง พ่อค้า และผู้มีอิทธิพล เป็นต้น เมื่อมีระบบผู้นำอย่างเป็นทางการได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นตัวแทนภาครัฐให้มาปกครองตำบลและหมู่บ้าน ตำแหน่งกำนันและผู้ใหญ่บ้านมักจะมาจากผู้นำตามธรรมชาติที่เคยมีอิทธิพล และมีบารมีในพื้นที่ นายวิรัช บัวชุม (2553) กำนันตำบลเชิงคอยกล่าวว่า “กำนัน และผู้ใหญ่บ้านเปรียบเสมือนหัวหน้าครอบครัว หากมีเรื่องเคียดแค้น ไม่ว่าจะเรื่องคดีความ หรือเรื่องความเป็นอยู่ ชาวบ้านก็มักจะพึ่งพากำนัน และผู้ใหญ่บ้านเป็นหลัก และการเข้ามาในตำแหน่งเหล่านี้ ต้องได้รับการยอมรับจากชาวบ้าน และต้องสร้างสมบารมีมาเป็นเวลานานพอสมควร” นายถนอม จันดิยะ (2553) ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า “การเข้ามาเป็นผู้นำคนเริ่มต้นจากการค้าขาย แล้วจึงเข้ามาเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 8 ปี แล้วจึงเข้ามาสมัครเป็นผู้ใหญ่บ้าน” นายวัฒนา สารภี (2553) ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 กล่าวว่า “ก่อนที่จะได้รับคัดเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน ได้ทำงานเป็นคณะกรรมการหมู่บ้านมาก่อน และยังคงได้รับการคัดเลือกเป็นสมาชิกสภาการบริหารส่วนตำบลถึง 2 สมัย”

เมื่อรัฐบาลเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยให้มีส่วนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการบริหารท้องถิ่น จึงทำให้มีการเลือกตั้งผู้นำท้องถิ่นขึ้นมาแทน จึงมีการเลือกตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนกลุ่มและองค์กรต่างๆ ในชุมชนภาครัฐและหน่วยงานท้องถิ่นจะเข้ามามีบทบาทมากขึ้น มีการจัดทำโครงสร้างการบริหาร มีการจดทะเบียนกับภาครัฐ และเข้ามาตรวจสอบการทำงานของกลุ่มองค์กรชุมชนมากขึ้น ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า ในชุมชนตำบลเชิงคอย มีผู้นำอยู่ 2 ลักษณะคือ

1. ผู้นำอย่างเป็นทางการ ได้แก่ ผู้นำที่ผ่านกระบวนการเลือกตั้งโดยประชาชน ได้แก่ นายก อบค การบริหารส่วนตำบล สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน มีบทบาทในการกำหนดนโยบายในการบริหารท้องถิ่น ดำเนินงานบริหารจัดการท้องถิ่นในด้านต่างๆ เช่น โครงสร้างพื้นฐาน การศึกษา สาธารณสุข และคุณภาพชีวิตด้านต่างๆ
2. ผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้นำที่ประชาชนร่วมกันจัดตั้งขึ้นมาตามนโยบายของภาครัฐ แต่ไม่ใช่ราชการหรือพนักงานของรัฐ เช่น ประชาคมตำบล กลุ่มอาชีพ เป็นต้น

### ความลึก ความเชื่อ และการสืบทอดภาวะผู้นำ

นายอินคำ สิทธิคำ (2553) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 11 ได้ให้ข้อมูลว่า “การเป็นผู้นำชุมชนตำบลเชิงคอย ส่วนใหญ่จะสืบทอดอำนาจจากรุ่นก่อนๆ คือถ้าพ่อเป็นกำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน ลูกมักจะสืบทอดตำแหน่งต่อไปเมื่อพ่อหมดวาระ ส่วนผู้นำในตำแหน่งอื่นๆ เช่น ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน มักจะถูกชักชวนจากผู้ใหญ่บ้านเพราะเห็นว่าสามารถช่วยเหลืองานของหมู่บ้านได้ ที่มาของผู้ช่วยมักจะเป็นคนในพื้นที่เป็นส่วนใหญ่ และพร้อมที่จะทำงานให้ชุมชน” และจากการศึกษาพบว่า ผู้นำในชุมชนตำบลเชิงคอยจะเริ่มต้นจากการเป็นผู้นำ โดยการเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านก่อนแล้วจึงเลื่อนขึ้นเป็นผู้ใหญ่บ้านในเวลาต่อมา และอีกบางส่วนก่อนจะได้รับเลือกให้เป็นผู้นำแบบเป็นทางการ ก็มักจะผ่านการเป็นผู้นำแบบไม่เป็นทางการมาก่อนเช่นกัน เช่น พ่อเป็นผู้ใหญ่บ้านลูกได้ช่วยเหลืองานของพ่อเป็นประจำ จนทำให้ลูกได้รับการยอมรับจากชาวบ้าน แล้วเลือกให้เป็นผู้นำในเวลาต่อมา

### ความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์

ผลจากการศึกษาข้อมูลด้านความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ของผู้นำชุมชนตำบลเชิงคอยโดยการสัมภาษณ์ กล่าวได้ว่า ผู้นำชุมชนในตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ผู้นำชุมชนได้รับความรู้ความเข้าใจด้านการเป็นผู้นำและทำงานพัฒนาชุมชนจากผู้นำคนก่อนๆ และจากเครือข่ายที่ทำหน้าที่การเป็นผู้นำชุมชนและการพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยการเรียนรู้เกิดจากการเข้าร่วมปฏิบัติงานตั้งแต่ยังไม่ได้รับตำแหน่งผู้นำชุมชน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้นำด้วยกันเอง และการได้รับการอบรมจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น จากกรมการปกครอง เป็นต้น

ตารางที่ 4 แสดงระดับความรู้ของผู้นำชมชนกลุ่มเป้าหมายของการพัฒนา

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ (ปี)	ตำแหน่ง	ระดับการศึกษา
1	นายถนอม จันดิยะ	52	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1	ม.3
2	นายบุญธรรม สีเขียว	49	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1	ป.2
3	นายนิคม คุณยอดยิ่ง	47	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1	ปวส.
4	นางยุพิน สุนันดา	53	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2	ป.6
5	นายทศพร ยอดสุวรรณ	49	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2	ม.6
6	นายอานนท์ ศรีวิชัย	45	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2	ป.6
7	นายสมิท อางหาญ	48	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3	ป.7
8	นายมนตรี อนันตวงศ์	48	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3	ปวช.
9	นายอรุณพล มีนเกษม	52	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3	ป.7
10	นายเกษม สกีกัน	58	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4	ป.4
11	นายอุคร เลิศสุวรรณ	50	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 4	ป.4
12	นายระไว เสียงสนั่น	53	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 4	ป.7
13	นายวิไลนา สารกิ	44	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5	ม.6
14	นายบุญ โรจน์ ศรีคำศ	58	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 5	ป.4
15	นายอุดม อนุวงศ์	54	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 5	มศ.3
16	นายสุภกิจ สันยาข	57	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6	ม.3
17	นายอำพัน ศรีกันทา	52	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6	ป.4
18	นายบุญธรรม สุนทร	54	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6	ป.4
19	นายประภค บุญเรือง	58	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7	ป.4
20	นายสมศักดิ์ สายแผ่เอียง	55	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7	ป.4
21	นายประวิติ เดิมจิดต์	52	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7	มศ. 3
22	นายสุพิตร สะอาดล้วน	55	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8	ป.4
23	นายสมบุญรณ์ สมโพธิ์	53	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 8	ป.4
24	นายสมศักดิ์ เขื่อนล้อม	47	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 8	ม.ศ. 5
25	นายวิรัช บัวชุม	56	กำนันตำบลเชิงคดอย/ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 9	ปกศ. ปี 2
26	นายศรีศักดิ์ บัวชุม	61	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 9	ป.4
27	นายศรีนวล ไสกาอินทร์	48	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 9	ป.4
28	นายสนั่น สิงห์โต	58	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 10	ป.4
29	นายสมเพชร ไสกาอินทร์	56	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 10	ป.4
30	นายแสวง อุดก่อง	53	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 10	ม.6
31	นายอินคำ สิทธิคำ	48	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 11	ป.4
32	นายมานิตย์ สมสวย	53	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 11	ป.6
33	นายเฉลิม ตะริย	48	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 11	ม.3
34	นายดำริศ ศรีกันทา	57	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 12	มศ.3
35	นายบุญปิ่น ทิพย์จักร	62	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 12	ป.4
36	นายอาทิตย์ ศรีกันทา	26	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 12	ป.ตรี
37	นายบุญรัตน์ หาญชัย	56	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 13	ป.4
38	นายขงยุทธ คอราพิข	46	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 13	ม.3
39	นายอุดม ขาวงาม	49	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 13	ป.4
40	นายณรงค์ ตรียศสุวรรณ	49	สารวัตรกำนัน	ม.6
41	นายประคิษฐ์ สุวรรณกิจ	58	สารวัตรกำนัน	ม.3

## พฤติกรรมการพัฒนาชุมชนของผู้นำชุมชนตำบลเชิงคอย

### บทบาทเดิม

ในอดีตผู้นำชุมชนตำบลเชิงคอยยังมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนไม่มากนัก เนื่องจากงบประมาณที่ผ่านมายังตำบลจนถึงหมู่บ้านมีน้อย อีกทั้งการคมนาคมยังไม่สะดวก ชาวบ้านอยู่กันแบบเอื้อเฟื้อเพื่อพึ่งพาอาศัยกัน ทำอะไรก็ช่วยกันทำ เช่น ทำนา นานๆ ครั้งจึงจะมีภาครัฐเข้ามาจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชน แต่ตำบลเชิงคอยอยู่ใกล้กับศูนย์พัฒนาช่วยเหลือใครๆ ทำให้ได้รับโอกาสในการเข้าไปฝึกอาชีพ ในเรื่องการบริหารงานของผู้นำชุมชนมักเป็นผู้มีอิทธิพล มักใช้อำนาจ มักมีเครือข่ายพวกใครพวกมัน ยึดถือระบบอาวุโส เค้กรุ่นใหม่มักไม่มีโอกาส นายทศพร ยอดสุวรรณ (2553) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 กล่าวว่า “แต่เดิมผู้นำชุมชนไม่ค่อยสนใจปัญหาความเดือดร้อนของชาวบ้าน ขาดการประชาสัมพันธ์ข่าวสารให้ชาวบ้านรับรู้” บทบาทหลักของผู้นำชุมชนในอดีตมักจะเป็นผู้ประสานงานระหว่างชาวบ้านกับภาครัฐ เช่น การเกิด การตาย การขึ้นทะเบียนทหาร การแจ้งปัญหาการประสพภัย เช่น ไฟไหม้ น้ำท่วม และการไกล่เกลี่ยการขัดแย้งของชุมชน เป็นต้น

อย่างไรก็ตามในอดีตผู้นำชุมชนตำบลเชิงคอยก็เป็นที่ศรัทธาเชื่อถือและเป็นที่ยอมรับของประชาชนในชุมชน เพราะความมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และความใกล้ชิดกับประชาชนในชุมชน รวมทั้งการมีภาวะผู้นำที่โดดเด่น นั่นคือความสามารถในการชักจูงให้คนอื่นๆ ในชุมชนร่วมกันทำงานส่วนรวมของชุมชนให้ประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดี

### บทบาทปัจจุบัน

จากการเปลี่ยนโครงสร้างการบริการงานเป็นท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทมากขึ้น ทั้งการกำหนดนโยบาย และจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาตำบลและหมู่บ้าน ทำให้ผู้ใหญ่บ้านก้ามนถูกลดบทบาทลงเพราะการทำงานพัฒนาต้องอาศัยงบประมาณจากหน่วยงานท้องถิ่น และจากหน่วยงานภายนอก ในขณะที่งานพัฒนาเพิ่มขึ้นกว่าสมัยก่อนมาก ทั้งการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและคุณภาพชีวิตของชาวบ้าน การได้มาซึ่งตำแหน่งแม้จะมีการสืบทอดอยู่บ้าง แต่ส่วนใหญ่มาจากการเลือกตั้ง บทบาทของผู้นำชุมชนในปัจจุบันนอกจากจะทำหน้าที่ตามเดิมแล้ว ยังต้องทำหน้าที่ในการประสานงานระหว่างชาวบ้านและหน่วยงานต่างๆ เพิ่มมากขึ้น นายวัฒนา สารภี (2553) ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 กล่าวว่า “ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้แทนชาวบ้าน ทำให้ทุกหน่วยงานหวังที่จะให้ช่วยประสานงานระหว่างชาวบ้านกับหน่วยงาน และผู้ใหญ่บ้านต้องเป็นคนที่เกี่ยวข้อง เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกบ้าน” จากการทิ้งงบประมาณไม่ได้ผ่านมายังหมู่บ้านโดยตรง ทำให้ผู้นำชุมชนต้องเขียนโครงการเพื่อขอ

งบประมาณมาพัฒนาชุมชนของตนเองในแต่ละปีงบประมาณ การแจ้งข่าวสารปัจจุบันทำให้สะดวกมากขึ้น นอกจากนี้แต่ละหมู่บ้านจะมีเสียงตามสายแล้ว หากเป็นข้อมูลที่เร่งด่วน ผู้นำหมู่บ้านจะโทรศัพท์แจ้งข่าวสารกันทันที โดยทุกคนจะได้รับหนังสือที่มีรูปถ่าย ที่อยู่ พร้อมเบอร์โทรศัพท์ของผู้นำชุมชนทั้งจังหวัดเชียงใหม่ ตั้งแต่ระดับกำนันจนถึงผู้ใหญ่บ้าน เพื่อสะดวกในการประสานงาน

จากการสังเกตผู้นำชุมชนตำบลเชิงคอย พบว่าจะใช้การมีส่วนร่วมของชุมชนจึงเป็นหลักในการทำงานพัฒนาชุมชน โดยมีขั้นตอนการทำงานดังนี้

1. ประชุมร่วมรับฟังความคิดเห็นและเสนอความคิดเห็นในการพัฒนาชุมชน
2. ร่วมกันตัดสินใจในการพัฒนาชุมชน
3. ให้ผู้ช่วย/ผู้ใหญ่บ้านเขียน โครงการเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
4. หากเป็นกิจกรรมภายในหมู่บ้านจะแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ ชาวบ้านจะช่วยเหลือแรงงาน หรือทุนทรัพย์
5. ดำเนินกิจกรรมร่วมกัน/ร่วมรับผลประโยชน์
6. ประเมินผลโครงการต่างๆ ร่วมกัน

จะเห็นได้ว่าบทบาทของผู้นำชุมชนตำบลเชิงคอยต้องอาศัยศักยภาพและความสามารถรอบด้าน ทั้งทักษะด้านการติดต่อประสานงาน การเขียนโครงการ การถ่ายทอดความรู้ข่าวสารสู่ชุมชน

### ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาชุมชนของผู้นำชุมชน

#### ปัจจัยที่ส่งเสริม

จากการสัมภาษณ์เรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งเสริมการพัฒนาชุมชนของผู้นำชุมชนตำบลเชิงคอย พบว่า ความร่วมมือร่วมใจของประชาชนในชุมชน กานับสนุนงบประมาณจากภาครัฐและความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ตลอดจนการสนับสนุนจากครอบครัว ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมให้การพัฒนาชุมชนของผู้นำชุมชนตำบลเชิงคอยประสบความสำเร็จ ดังคำกล่าวของนางยุพิน สุนันดา (2553) ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 “การพัฒนาชุมชนให้ประสบความสำเร็จ ต้องมีส่วนร่วมจากคนในชุมชน และการมีงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ และหน่วยงานต่างๆ” นายณรงค์ สร้อยสุวรรณ (2553) สารวัตรกำนัน กล่าวว่า “บุคลากรที่มีจิตสาธารณะ เป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาชุมชนให้ประสบความสำเร็จ ส่วนอื่นๆ เป็นปัจจัยเสริม เช่น งบประมาณ และตลาด” ในขณะที่นายทศพร ยอดสุวรรณ (2553) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “ลักษณะ



ความยาก-ง่ายของกิจกรรมการพัฒนาก็เป็นปัจจัยว่าการพัฒนานั้นจะประสบความสำเร็จหรือไม่” นายสุภกิจ สันขาย (2553) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 กล่าวว่า “การมีส่วนร่วมขององค์กรอื่นๆ ในชุมชนก็เป็นส่วนสำคัญ เช่น วัด และ โรงเรียน” นายวิรัช บัวชุม (2553) กำนันตำบลเชิงคอก กล่าวว่า “ประสบการณ์ของผู้นำชุมชนก็สำคัญ เพราะยังทำงานนายก็ยิ่งรู้จักการแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ดีขึ้น ตลอดจนเป็นที่รู้จักของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ทำให้การพัฒนาชุมชนประสบความสำเร็จง่ายขึ้น”

กล่าวโดยสรุปคือ ปัจจัยสำคัญที่ผู้นำชุมชนเห็นว่าเป็นปัจจัยส่งเสริมบทบาทในการพัฒนาชุมชนของคนมีอยู่ด้วยกัน 3 ปัจจัย คือ 1) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน 2) การได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐและเอกชน และ 3) ลักษณะความยาก-ง่ายของงานพัฒนา อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเห็นว่ายังมีปัจจัยอื่นอีกที่ช่วยส่งเสริมบทบาทในการพัฒนาชุมชนให้ประสบผลสำเร็จ เช่น ความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้นำชุมชนกับประชาชน และระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภายนอก

### ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

จากการสัมภาษณ์เรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาชุมชนของผู้นำชุมชนตำบลเชิงคอก พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนไม่เพียงพอหรือไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ ตลอดจนงานพัฒนาที่ไม่ประสบความสำเร็จเกิดจากการไม่ได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชน เนื่องจากมีการสื่อสารน้อยเกินไป ข้อมูลที่จะให้กับชาวบ้านไม่เพียงพอ ทำให้ขาดความรู้ความเข้าใจต่อการพัฒนาชุมชน ตลอดจน ผู้นำชุมชนเองก็ยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการพัฒนาชุมชน ดังมีผู้แสดงความคิดเห็นไว้ดังนี้

นายมานิตย์ สมสวย (2553) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 11 กล่าวว่า “อุปสรรคในการพัฒนาชุมชนคือชุมชนยังมีความรู้ไม่เพียงพอ และผู้นำยังมีศักยภาพไม่เพียงพอในการจัดทำแผนพัฒนา” นายระไว เสียงสนั่น (2553) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 กล่าวว่า “งบประมาณมีไม่เพียงพอ และประชาชนไม่ช่วยกันจึงเป็นอุปสรรค” นายอาทิตย์ ศรีกันทา (2553) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 12 กล่าวว่า “งบประมาณไม่เพียงพอ ชุมชนไม่ค่อยให้ความร่วมมือเนื่องจาก ไม่มีเวลา ต้องทำมาหากิน” นายบุญรัตน์ หาญชัย (2553) ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 13 กล่าวว่า “ชุมชนยังขาดความเข้าใจในการพัฒนาและทำกิจกรรมต่างๆ ตลอดจนไม่มีงบประมาณในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และยังขาดอุปกรณ์ในการดำเนินงาน”

สรุปได้ว่าปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนคือ การขาดความรู้ของผู้นำงบประมาณที่ไม่เพียงพอ ตลอดจนการขาดความเข้าใจในการพัฒนา

## ปัญหาและความต้องการของผู้นำชุมชน

### ปัญหาของผู้นำชุมชน

จากการศึกษาการทำงานตามภารกิจของผู้นำชุมชนตำบลเชิงคอย พบว่า การถ่ายทอดข่าวสารต่างๆ ไปสู่ประชาชนเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะประชาชนต้องได้รับข่าวสารที่รวดเร็ว ถูกต้อง และทันต่อเหตุการณ์ เพื่อนำไปเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต และเพื่อประกอบการตัดสินใจในการดำเนินงานต่างๆ ซึ่งบทบาทการถ่ายทอดข่าวสารของผู้นำชุมชนนั้น เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ต้องได้รับการพัฒนาเพื่อให้เกิดศักยภาพ เนื่องจากปัจจุบันมีข้อมูลข่าวสารจำนวนมาก มีทั้งเรื่องที่เป็นเท็จและเป็นเรื่องที่มีประโยชน์ ดังนั้นผู้นำควรมีศักยภาพในการคัดกรอง คัดสรร และถ่ายทอดไปสู่ประชาชน และเป็นสิ่งที่ควรได้รับการพัฒนาให้มีศักยภาพสูงขึ้น อีกทั้งการนำข้อมูลไปสร้างประโยชน์ต่อชุมชน ผู้นำชุมชนจำเป็นต้องมีศักยภาพในการเขียน โครงการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ได้ เพื่อเป็นช่องทางในการพัฒนาชุมชนอีกทางหนึ่ง

ผลจากการศึกษาปัญหาผู้นำชุมชนตำบลเชิงคอย โดยผ่านการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ ราชบุรุษ และจากการสังเกต สรุปได้ว่า ปัญหาสำคัญของผู้นำชุมชนตำบลเชิงคอยมีดังนี้

1. ขาดทักษะในการพูดหรือการเขียนเพื่อถ่ายทอดความรู้และข้อมูลข่าวสารให้แก่ประชาชน
2. ขาดทักษะในการเขียนโครงการ
3. ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการบริหารจัดการองค์กรชุมชน

ปัญหาดังกล่าวมีผู้นำชุมชนหลายท่านให้ความเห็นเพิ่มเติม ดังนี้ นายบุญรัตน์ หาญชัย (2553 ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 13 กล่าวว่า “ชุมชนไม่เข้าใจในงานพัฒนาชุมชน และการทำงานกิจกรรมต่างๆ เนื่องจากไม่ทราบถึงประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับ” สอดคล้องกับนายมานิตย์ สมสวย (2553 ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 11 กล่าวว่า “การทำงานพัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชนยังขาดความรู้ความสามารถ เนื่องจากมีความรู้ไม่เพียงพอ ทั้งเรื่องการถ่ายทอดข่าวสาร และการทำงานร่วมกับชาวบ้าน “

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้นำชุมชนยังขาดทักษะในเรื่องการถ่ายทอดความรู้ และการทำงานพัฒนาชุมชน ตลอดจนเรื่อง การเขียนถ่ายทอดความรู้ และการเขียนโครงการเพื่อขอสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานต่างๆ ผู้นำชุมชนบางคนไม่เขียนโครงการเลย และบางคนขาดทักษะในการทำงานพัฒนาชุมชน ทั้งเรื่องการถ่ายทอดข้อมูล การบริหารจัดการชุมชน ทำให้การพัฒนาชุมชนไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

## ความต้องการของผู้นำชุมชน

จากปัญหาและอุปสรรคที่กล่าวมาแล้วในขั้นต้น ผู้นำชุมชนตำบลเชิงคอยจึงมีความต้องการที่จะแก้ไข และเพิ่มพูนศักยภาพของตนให้สูงขึ้น จากการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ส่วนบุคคล ต่างมีข้อเสนอเพื่อแก้ไขปัญหาดังนี้

“ควรมีการพัฒนาคนก่อน โดยเฉพาะผู้นำชุมชนให้สามารถเข้าถึงความต้องการของชาวบ้าน และสามารถพัฒนาชาวบ้านตลอดจนสร้างคนรุ่นใหม่ให้เข้ามาพัฒนาชุมชนต่อไป” (ณรงค์ ตรีอัฐวรรณ, 2553)

“ผู้นำชุมชนต้องมีความรู้เรื่องข่าวสารของทางราชการให้รวดเร็วและเท่าทัน ตลอดจนควรเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องการพัฒนาชุมชนให้กับชาวบ้าน เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาและควรได้รับการพัฒนาในด้านต่างๆ โดยเฉพาะการเขียนโครงการ” (จรัส ศรีกันทา, 2553)

“ต้องศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม และต้องมีภาครัฐเข้ามาช่วยเป็นที่เลี้ยงให้ และต้องพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง และให้คนในชุมชนเข้าใจทุกด้าน” (ถนอม จันดิยะ, 2553)

จากการแสดงความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหของผู้นำชุมชนตำบลเชิงคอย และการร่วมสนทนากลุ่มเพื่อร่วมกันวิเคราะห์หาแนวทางแก้ไขปัญหา และเพื่อเพิ่มพูนศักยภาพของผู้นำชุมชน ผลสรุปได้ว่า ผู้นำชุมชนต้องการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคเพื่อต้องการเสริมสร้างศักยภาพของตน ดังนี้

1. ต้องการความรู้ในเรื่องการพูดและการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารและความรู้ต่างๆ ตูประชาชน
2. ต้องการความรู้ในเรื่องการเขียน โครงการเสนอหน่วยงานต่างๆ และ
3. ต้องการความรู้ความสามารถในด้านการบริหารจัดการองค์กรชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพ

### การวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย โอกาส และอุปสรรคของผู้นำชุมชน (SWOT ANALYSIS)

หลังจากที่ผู้นำแสดงความคิดเห็นด้านความต้องการ ในการแก้ไขปัญหา และต้องการพัฒนาศักยภาพของตนเองตามที่กล่าวมาแล้ว ดังนั้นเพื่อให้ผู้นำชุมชนได้รับรู้ปัญหาและความต้องการได้ตรงกัน ตลอดจนได้ประเมินศักยภาพของกลุ่มตนเองได้อย่างถูกต้อง ผู้วิจัยได้ให้กลุ่มผู้นำชุมชนทั้งหมดร่วมกันระดมความคิดเห็นเพื่อวิเคราะห์ จุดเด่น จุดด้อย โอกาส และอุปสรรค (SWOT ANALYSIS) เพื่อศึกษาสภาพการณ์ ข้อจำกัด และความเป็นไปได้ในการเสริมสร้างศักยภาพในการพัฒนาชุมชนของผู้นำชุมชนตำบลเชิงคอย ผลการวิเคราะห์สรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5 แสดงการวิเคราะห์ จุดเด่น จุดด้อย โอกาส และอุปสรรคของผู้นำชุมชน

สภาวะภายใน (Internal Factors)	
จุดเด่น (Strengths)	จุดด้อย (Weaknesses)
<ol style="list-style-type: none"> <li>1. ผู้นำชุมชนมีความสามัคคี</li> <li>2. ผู้นำชุมชนมีความเสียสละ</li> <li>3. ผู้นำชุมชนมีความต้องการในการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา</li> <li>4. ผู้นำชุมชนมีความจริงใจ</li> <li>5. ผู้นำชุมชนได้รับการยอมรับจากประชาชนในชุมชน</li> </ol>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. ผู้นำชุมชนที่อายุมากจะไม่ค่อยสนใจงานพัฒนา</li> <li>2. ผู้นำชุมชนถูกลดบทบาททำให้ขาดกำลังใจในการทำงาน</li> <li>3. ผู้นำชุมชนขาดความรู้ในเรื่องเทคโนโลยีสมัยใหม่ (คอมพิวเตอร์)</li> <li>4. ผู้นำชุมชนขาดความรู้ในการพูดถ่ายทอดความรู้และข้อมูลข่าวสาร</li> <li>5. ผู้นำชุมชนไม่เข้าใจในการบริหารจัดการงานในชุมชน</li> </ol>
สภาวะภายใน (Internal Factors)	
โอกาส (Opportunities)	ปัญหาและอุปสรรค (Threats)
<ol style="list-style-type: none"> <li>1. นโยบายการปรับเงินประจำตำแหน่งและสวัสดิการดีขึ้น</li> <li>2. มีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาสนับสนุนและดำเนินงานพัฒนามากขึ้น</li> <li>3. องค์กรพัฒนาภาคเอกชนเข้ามาดำเนินงานพัฒนาในพื้นที่</li> </ol>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. โครงสร้างการปกครองส่วนท้องถิ่นทำให้ถูกลดบทบาทลง</li> <li>2. งบประมาณการทำงานอยู่ที่หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานพัฒนา</li> </ol>

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ผู้นำชุมชนตำบลเชิงคอกมีศักยภาพในการพัฒนาตนเองได้มาก เนื่องจากผู้นำมีจุดเด่นหลายด้านแม้ว่าจะมีจุดด้อยอยู่บ้างก็ตาม นอกจากนี้หน่วยงานภาครัฐและองค์กรพัฒนาภาคเอกชนยังเข้ามาสนับสนุนและดำเนินงานพัฒนาในชุมชนมากขึ้น รวมทั้งนโยบายปรับปรับเงินประจำตำแหน่งและสวัสดิการของผู้นำชุมชนที่ดีขึ้น สามารถสร้างแรงจูงใจและกำลังใจให้กับผู้นำชุมชนในการทำงานได้เป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ตาม หน่วยงานของรัฐส่วนท้องถิ่นควรกระจายบทบาทด้านการพัฒนาแก่ผู้นำชุมชน หรือทำงานร่วมกับผู้นำชุมชนตลอดจน

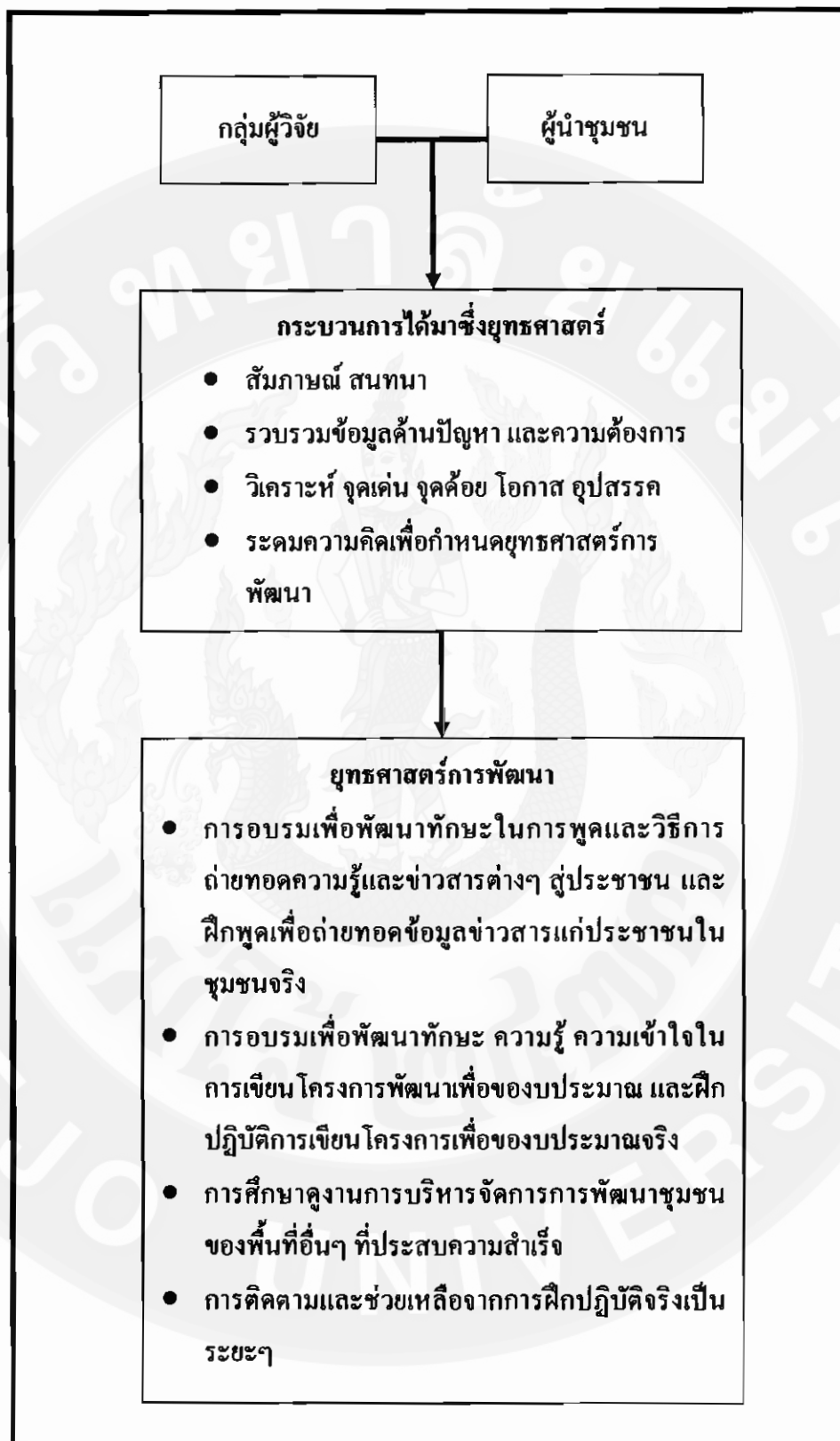
จัดสรรงบประมาณอย่างเป็นธรรมและพอเพียง จะทำให้ผู้นำชุมชนเกิดการพัฒนาคณะของตนเองอย่างเต็มที และเตรียมพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

### การกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชน

จากการร่วมวิเคราะห์ จุดเด่น จุดด้อย โอกาส และอุปสรรค ของผู้นำชุมชนตำบลเชิงคดอย และระดมความคิดเห็นในการวางแผนเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชนแล้ว จึงได้แนวทางในการปฏิบัติดังนี้

1. การอบรมพัฒนาทักษะในการพูดและวิธีการถ่ายทอดความรู้และข่าวสารต่างๆ สู่ประชาชน และฝึกพูดเพื่อถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนในชุมชนจริง
2. การอบรมเพื่อพัฒนาทักษะ ความรู้ ความเข้าใจในการเขียน โครงการพัฒนาเพื่อของบประมาณ และฝึกปฏิบัติการเขียน โครงการเพื่อของบประมาณจริง
3. การศึกษาดูงานการบริหารจัดการการพัฒนาชุมชนของพื้นที่อื่นๆ ที่ประสบความสำเร็จ
4. การติดตามและช่วยเหลือจากการฝึกปฏิบัติจริงเป็นระยะๆ

สรุปกระบวนการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพในการพัฒนาชุมชนของผู้นำชุมชนตำบลเชิงคดอยได้ดังแผนภาพต่อไปนี้



แผนภาพที่ 13 กระบวนการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้นำชุมชน

## ผลการพัฒนาศักยภาพในการพัฒนาชุมชนของผู้นำชุมชน

### กระบวนการนำยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพสู่การปฏิบัติจริง

#### 1. การอบรมพัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะต่างๆ

หลังจากได้ยุทธศาสตร์การพัฒนแล้วคณะผู้วิจัยและผู้นำชุมชนได้ร่วมกันจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจและทักษะพื้นฐานทั้ง 3 ด้านดังนี้

1.1 ด้านการเขียนโครงการ ดำเนินการวันที่ 15 สิงหาคม 2553 โดยนายันทวิทย์ เจียวชัยภูมิ ตำแหน่งท้องถิ่นอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ในช่วงเช้าวิทยากรให้ผู้เข้าอบรมทุกคนตอบแบบทดสอบความรู้ความเข้าใจก่อนเข้ารับการอบรม (Pre-test) หลังจากนั้นเป็นการอธิบายถึงความหมาย ความสำคัญ วัตถุประสงค์ ของโครงการ ตลอดจนลักษณะของโครงการที่ดี และหลักการและขั้นตอนในการเขียนโครงการ และในช่วงบ่ายเป็นการฝึกเขียนโครงการ โดยแบ่งเป็นกลุ่มเพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วม และนำโครงการแต่ละกลุ่มมานำเสนอโดยวิทยากรจะเป็นผู้ชี้แนะเพิ่มเติม หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมตอบแบบทดสอบความรู้ความเข้าใจหลังเข้ารับการอบรม (Post-test) พบว่า ผู้นำชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเพิ่มมากขึ้น สามารถอธิบายถึงองค์ประกอบของโครงการและมีแนวความคิดที่ว่าควรจะเสนอโครงการใดในอนาคต นอกจากนั้นผู้นำชุมชนยังกล่าวว่าความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมสามารถนำไปใช้กับการวางแผนเพื่อการพัฒนาชุมชนได้เป็นอย่างดี เป็นตัวเชื่อมโยงให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนร่วมกัน เกิดความรักสามัคคีตลอดจนชุมชนได้รับการพัฒนาอย่างรวดเร็ว

1.2 ด้านการพูดเพื่อถ่ายทอดความรู้และข้อมูลข่าวสารสู่ประชาชน ดำเนินการวันที่ 2 สิงหาคม 2553 โดย อาจารย์ยอธิดา ตรีโรจนานนท์ อาจารย์ประจำคณะสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยก่อนหน้านี้ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลเบื้องต้นด้วยการสังเกตเกี่ยวกับทักษะในการพูดต่อหน้าประชาชนมาแล้วสรุปได้คือ ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่ประหม่าในการใช้ไมโครโฟนและไม่สามารถควบคุมอารมณ์ได้ ลำดับขั้นตอนการพูดไม่ดี การพูดมีลักษณะเป็นประโยคสั้นๆ ไม่ได้ใจความ หลังจากนั้นนำข้อมูลนี้เสนอแก่วิทยากรเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐาน โดยช่วงเช้าเป็นการอบรมเรื่องความสำคัญ และรูปแบบของการพูดเพื่อถ่ายทอดความรู้และข้อมูลข่าวสาร และบุคลิกภาพในการพูดต่อหน้าประชาชน ในช่วงบ่ายเป็นการฝึกปฏิบัติในการอ่านข่าวสารง่ายๆ โดยวิทยากรเป็นผู้ชี้แนะในการใช้ไมโครโฟน น้ำเสียง จังหวะ และบุคลิกภาพระหว่างการอ่าน ตลอดจนฝึกให้ผู้นำชุมชนได้ขยายความข่าวหรือข้อมูลที่วิทยากรเตรียมไว้เพื่อฝึกทักษะการสื่อสารเพื่อให้ประชาชนเข้าใจมากยิ่งขึ้น

1.3 ด้านการบริหารจัดการองค์กรชุมชน ดำเนินการในวันที่ 7 สิงหาคม 2553 ผู้วิจัยโดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรพงษ์ พวงงามชื่น อาจารย์ประจำภาควิชาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เป็นวิทยากร ในช่วงเช้าเป็นการอบรมเรื่อง “การวางแผนพัฒนาชุมชน” โดยให้ ผู้นำชุมชนมีส่วนร่วม เช่น ให้ร่วมวางแผนการพัฒนาชุมชนตนเองตามเงื่อนไขที่วิทยากรกำหนด ในขณะที่ช่วงบ่ายเป็นการอบรมเรื่อง “การบริหารงานเครือข่ายองค์กรชุมชน” โดยมีการทดสอบก่อนเข้ารับการอบรม (Pre-test) หลังจากเสร็จการบรรยายได้มีการเปิดโอกาสให้หัวหน้าองค์กรชุมชนได้นำเสนอแนวทางการบริหารจัดการในกลุ่มองค์กรของคน หลังจากนั้นวิทยากรและกลุ่มผู้นำได้ร่วมกันวิพากษ์การบริหารจัดการองค์กรชุมชนและแนะนำแนวทางการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยวิทยากรเห็นว่าผู้นำชุมชนส่วนใหญ่ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการองค์กรชุมชนที่ดี เช่น มีการประชุมร่วมกันสม่ำเสมอ และปรับปรุงแก้ไขสิ่งที่ยกพร่อง รวมทั้งได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการองค์กรชุมชนที่ยังขาดการเชื่อมโยงเครือข่ายให้เกิดการบูรณาการในการทำงานมากขึ้น

## 2. การศึกษาดูงานนอกสถานที่

ผู้วิจัยและกลุ่มผู้นำชุมชนได้เดินทางไปศึกษาดูงานเพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ที่บ้านป่าสักงาม ตำบลหลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากตำบลเชิงคอบมากนัก ในวันที่ 22 สิงหาคม 2553 โดยผู้วิจัยได้ตั้งประเด็นคำถามแก่ผู้นำชุมชนไว้ล่วงหน้า 3 ประเด็นคือ

- 1) บ้านป่าสักงามมีองค์กรชุมชนอะไรบ้าง
- 2) บ้านป่าสักงามมีการบริหารจัดการองค์กรชุมชนที่มีประสิทธิภาพได้อย่างไร
- 3) บ้านป่าสักงามมีหลักการบริหารจัดการองค์กรชุมชนที่เหมือนหรือแตกต่างจากชุมชนของตนเองอย่างไร

จากการสังเกตพฤติกรรมของผู้นำชุมชนให้ความสำคัญในการศึกษาดูงานครั้งนี้มาก มีการซักถามข้อสงสัยในการบริหารจัดการองค์กรชุมชนกับผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บ้านป่าสักงามอยู่ตลอดเวลา หลังจากกลับจากการศึกษาดูงาน ผู้นำชุมชนสามารถตอบประเด็นคำถามที่ผู้วิจัยตั้งไว้ได้อย่างละเอียดและแสดงถึงความเข้าใจได้เป็นอย่างดี กล่าวคือสามารถตอบได้ว่า บ้านป่าสักงาม มีองค์กรชุมชนหลายอย่าง เช่น กลุ่มพัฒนาป่าเพื่อชีวิต กลุ่มจัดสรรน้ำ กลุ่มปฎิชุมชนชาติ เป็นต้น ส่วนในด้านการบริหารจัดการองค์กรชุมชน ผู้นำชุมชนสามารถสรุปได้ว่า บ้านป่าสักงามมีการวางแผนการทำงานที่เป็นระบบ เช่น มีการตั้งกรรมการป่าชุมชนในหลายๆ ฝ่าย เพื่อเป็นการแบ่งงานกันทำ และมีการสรุปงานในแต่ละฝ่ายอยู่เป็นประจำ เป็นต้น ซึ่งมีลักษณะการบริหารจัดการที่



ค่อนข้างคล้ายกับหมู่บ้านของตนเอง แต่ยังมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถที่แตกต่างกัน โดยสรุปแล้วผู้นำชุมชนทุกคนเห็นว่า การมาศึกษาดูงานครั้งนี้เป็นประโยชน์ต่อตนเองมาก

สำหรับบ้านป่าสักงาม ตำบลหลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ สืบเผ่าพันธุ์มาจากชนเผ่าลัวะ หรือละว้า เป็นหมู่บ้านเล็กๆ ตั้งอยู่เหนืออ่างเก็บน้ำแม่กวงอุดมธรา โดยมีที่ตั้งถิ่นฐานมายาวนานกว่าสามชั่วอายุคนหรือมากกว่า 200 ปี ในอดีตชาวบ้านมีอาชีพไม่แน่นอน เก็บหาของป่าเพื่อดำรงชีวิต ตัดไม้ ทำไร่เลื่อนลอย เผาถ่าน ปี พ.ศ. 2535 โครงการพัฒนาพื้นที่ป่าขุนแม่กวงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้เกิดขึ้นเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนป่าสักงาม ต่อมารัฐมีโครงการสร้างอ่างเก็บน้ำแม่กวงอุดมธราเพื่อประโยชน์ทางการเกษตร และด้วยทัศนียภาพความสวยงามตามธรรมชาติของอ่างเก็บน้ำจึงมีนักท่องเที่ยวเข้ามาพักผ่อนมากมาย ชาวบ้านจึงได้ปรับเปลี่ยนอาชีพด้วยการซื้อเรือมาวิ่งเพื่อรับส่งนักท่องเที่ยว รวมทั้งบริการแพในอ่างเก็บน้ำด้วย จึงทำให้การตัดไม้ และทำไม้เลื่อนเริ่มลดลงแต่เนื่องด้วยน้ำในเขื่อนจะนำไปทำเป็นน้ำประปา ชาวบ้านจึงถูกให้รื้อถอนแพทั้งหมดออก ต่อมาชาวบ้านจึงหันมาทำการเกษตรแต่ด้วยผลจากการตัดไม้ทำลายป่าจึงทำให้พื้นที่ในหมู่บ้านไม่เอื้ออำนวยต่อการทำการเกษตรมากนัก สภาพภูมิอากาศยังคงแห้งแล้ง ชาวบ้านบางส่วนจึงหันไปเป็นแรงงานภายนอกหมู่บ้าน และด้วยความเข้มแข็งของผู้นำหมู่บ้าน ควงคี ผู้ใหญ่บ้านป่าสักงาม ที่สร้างจิตสำนึกให้แก่คนในหมู่บ้านให้มีความรักและหวงแหนป่าไม้ตัดไม้ทำลายป่า บ้านป่าสักงามจึงผ่านวิกฤตินี้มาได้ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาและความอดทนพยายามมากทีเดียว จากสภาพปัญหาในอดีตทำให้ชาวบ้านโดยการนำของผู้ใหญ่บ้านรวมกลุ่มกันเพื่อแก้ไขและป้องกันปัญหาต่างๆ ไม่ให้เกิดขึ้นอีกด้วยการสนับสนุนของภาครัฐในช่วงแรก ซึ่งมีทั้งหมด 5 กลุ่มคือ 1) กลุ่มอนุรักษ์และพัฒนา 2) กลุ่มพัฒนาป่าเพื่อชีวิต 3) กลุ่มจัดสรรน้ำ 4) กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติ และ 5) กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม (จักรพงษ์ พวงงามชื่น, 2551)

### 3. การฝึกปฏิบัติเพื่อพัฒนาทักษะในการปฏิบัติงาน

หลังจากที่มีการฝึกอบรมพัฒนาความรู้และทักษะพื้นฐานแล้ว ผู้วิจัย ได้ดำเนินการฝึกปฏิบัติเพื่อพัฒนาทักษะในการปฏิบัติงานใน 3 ด้านอีกครั้งคือ

1) ด้านการเขียนโครงการ ได้มีการนัดหมายและแบ่งกลุ่มผู้นำออกเป็น 4 กลุ่ม เพื่อเข้าร่วมสนทนาในการเขียนโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนตนเองซึ่งสามารถนำไปของบประมาณสนับสนุนได้ในอนาคต เช่น

- โครงการตั้งชุดรักษาความปลอดภัยในหมู่บ้าน
  - นายณรงค์ สร้อยสุวรรณ สารวัตรกำนัน
  - นายประดิษฐ์ สุวรรณกิจ สารวัตรกำนัน
  - นายนิคม คุณขอดี ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1

- นายบุญโรจน์ ศรีคำยศ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5
- นายประวัตติ เต็มจิตต์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7
- นายสมศักดิ์ เชื้อนล้อม ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8
- นายบุญปิ่น ทิพย์จักร ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 12
- โครงการหมู่บ้านปลอดยาเสพติด
  - นางยุพิน สุนันดา ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2
  - นายสนิท อางหาญ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3
  - นายเกษม สกิกัน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4
  - นายวัฒนา สารภี ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5
  - นายสุภกิจ สันขาย ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6
  - นายสมศักดิ์ สายแผ่เอียง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7
  - นายสุพิตร สะอาดล้วน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8
  - นายศรีนวล โสภานินทร์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 9
- โครงการสายตรวจชุมชนประจำหมู่บ้าน
  - นายวิรัช บัวชุม กำนันตำบลเชิงคอก และผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 9
  - นายศรศักดิ์ บัวชุม ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 9
  - นายแสวง อุดก่อง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 10
  - นายเฉลิม ตะริเย ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 11
  - นายอาทิตย์ ศรีกันทา ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 12
  - นายขงยุทธ ทอราพิช ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 13
  - นางปัทมา ฉาวรพันธุ์ แพทย์ประจำตำบลเชิงคอก

หลังจากได้ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันตามโครงการที่ตั้งไว้แล้ว ผู้นำชุมชนก็ร่วมกันฝึกปฏิบัติเขียนโครงการร่วมกัน ในระหว่างนั้นผู้วิจัยได้ให้คำแนะนำและช่วยตรวจเพื่อแก้ไขปรับปรุง และผู้นำชุมชนนำไปฝึกเขียนที่บ้านต่อไป

ผู้วิจัยได้ติดตามความก้าวหน้าในการฝึกเขียนโครงการเป็นระยะ โดยวิธีการโทรศัพท์สอบถามข้อสงสัย แล้วนัดหมายผู้นำทั้งหมดให้ส่งโครงการที่เขียนแล้วเสร็จ เพื่อตรวจสอบแก้ไขเป็นครั้งสุดท้ายให้ถูกต้อง

2) ด้านการพูดเพื่อถ่ายทอดความรู้และข่าวสารสู่ประชาชน โดยผู้วิจัยได้จัดหาโอกาสให้ผู้นำชุมชนได้มีโอกาสฝึกทักษะการพูดต่อสาธารณชนในงานของชุมชนตามโอกาสที่เหมาะสม เช่น เชิญนายอินคำ สิทธิคำ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 11 พูดกล่าวเปิดงานกิจกรรมเยาวชนประจำหมู่บ้าน นายอรรถพล มีนะเกษม ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 เป็นผู้ดำเนินรายการ การประชุมหมู่บ้าน

ประจำเดือนตุลาคม รวมทั้งให้โอกาสผู้นำชุมชนท่านอื่นๆ ในการการกล่าวขอบคุณวิทยากรในการฝึกอบรมต่างๆ การพูดเสนอความคิดเห็นในงานประชุมต่างๆ การพูดเพื่ออวยพรตามงานต่างๆ เป็นต้น ตลอดจนผู้วิจัยได้ร่วมสนทนากับผู้นำชุมชนเพื่อให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงในการพูดครั้งต่อไป

3) ด้านการบริหารจัดการองค์กรชุมชน ผู้วิจัยและผู้นำชุมชนร่วมกันศึกษาแผนงานขององค์กรชุมชนเดิม ปรัชญาหรือในสิ่งที่ควรปรับปรุง ข้อดี ข้อเสีย และฝึกทดลองวางแผนงานในองค์กรของคนตามเงื่อนไขและข้อจำกัดของแต่ละหมู่บ้านให้ถูกต้องและเหมาะสมมากที่สุด ตลอดจนเมื่อชุมชนมีงานกิจกรรมสำคัญได้มีการฝึกการบริหารจัดการ เช่น การวางแผนงาน และการแบ่งงานกันทำ เช่น งานจุดเทียนชัยถวายพระพร วันที่ 5 ธันวาคม 2553 เป็นต้น

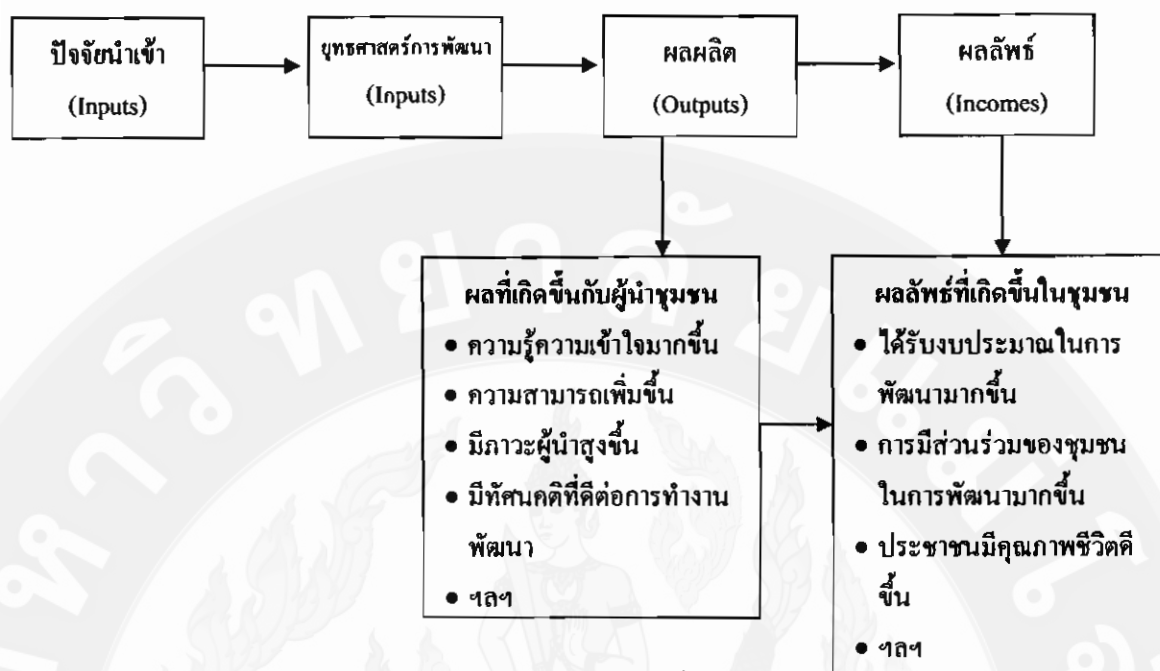
#### 4. การติดตามช่วยเหลือและเสริมแรงเป็นระยะๆ

ผู้วิจัยและผู้นำชุมชนร่วมกันสนทนาเป็นครั้งคราวเกี่ยวกับทักษะทั้ง 3 ด้าน เช่น ด้านเทคนิคการพูดของบุคคลมีชื่อเสียง ศึกษาเปรียบเทียบกับตนเอง และกระตุ้นให้ผู้นำชุมชนเห็นความสำคัญของทักษะการพูด บุคลิกภาพที่ดีกับบทบาทการเป็นผู้นำชุมชน ตลอดจนให้กำลังใจผู้นำทุกคนในการพูดในทุกๆ สถานการณ์ เพราะทุกคนผ่านการฝึกอบรมมาแล้ว ทุกคนมีศักยภาพเท่าเทียมกัน

ร่วมกันประมวลความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเขียนโครงการเพื่อของงบประมาณ ตลอดจนร่วมสนทนาซักถามถึงวิธีการปฏิบัติและการปรับปรุงในการบริหารจัดการองค์กรชุมชน รวมทั้งกระตุ้น ให้กำลังใจสำหรับผู้นำที่ยังไม่สำเร็จในกิจกรรมบางประการ และกล่าวชมเชยผู้นำชุมชนทุกท่านที่สามารถพัฒนาตนเองได้ และช่วยเหลือในสิ่งที่ปฏิบัติไม่ได้ เช่น การเขียนโครงการที่ผู้นำบางท่านไม่สามารถเขียนได้ดี ผู้วิจัยได้ช่วยเหลือโดยการแนะนำเป็นระยะ จนสามารถเขียนโครงการและได้งบประมาณสนับสนุนได้สำเร็จ

#### การประเมินประสิทธิผลการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชน

การประเมินประสิทธิผลการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพด้านการพัฒนาชุมชนของผู้นำชุมชน ตำบลเชิงคอก ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดทฤษฎีระบบของ Stufflebeam (1971) คือ ประเมินผลผลิตของโครงการ และผลลัพธ์ ตามกรอบแนวคิดดังแสดงในแผนภาพที่ 8



แผนภาพที่ 14 กรอบการประเมินตามทฤษฎีระบบ

### 1. ผลการอบรมพัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะพื้นฐาน

1) ด้านการเขียน โครงการ ผลของการทดสอบก่อน (Pre-test) และหลัง (Post-test) การอบรม พบว่า ผู้นำชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเขียน โครงการมากขึ้น เช่น มีความรู้ในองค์ประกอบต่างๆ ของการเขียน โครงการ หลักการต่างๆ การปรับงบประมาณให้เหมาะสมกับโครงการ ตลอดจนเกิดแนวคิดในการเขียน โครงการที่หลากหลาย และครอบคลุมการพัฒนาในหลายๆ ด้านมากขึ้น เช่น โครงการเพื่อสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น โครงการหมู่บ้านปลอดยาเสพติด โครงการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพที่แข็งแรง โครงการจัดกิจกรรมเพื่อเด็กและเยาวชนในวันสุดสัปดาห์ เป็นต้น

นอกจากนี้ผู้นำชุมชนยังมีทักษะในการนำเสนอ โครงการเพื่อขอสนับสนุนงบประมาณมากขึ้นอีกด้วย ทั้งนี้เนื่องจากผลสืบเนื่องมาจากทักษะการพูดและนำเสนอผลงานที่ได้อบรม และฝึกปฏิบัติมา ส่งผลให้การนำเสนอโครงการเป็นไปอย่างราบรื่น แต่อย่างไรก็ตามยังมีผู้นำชุมชนบางท่านที่ยังไม่สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติได้มากนัก เนื่องจากข้อจำกัดในด้านความรู้พื้นฐาน การเขียน การอ่าน จึงทำให้มีการพัฒนาด้านการเขียนโครงการที่ค่อนข้างช้า

สรุปได้ว่าการอบรมพัฒนาความรู้ความเข้าใจด้านการเขียน โครงการทำให้ผู้นำชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการเขียน โครงการเพื่อขอของบประมาณเพิ่มมากขึ้น ตลอดจนผู้นำชุมชนส่วนใหญ่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง จนสามารถนำโครงการนั้นๆ ไปขอ

งบประมาณได้จริง สำหรับผู้นำชุมชนที่ยังไม่สามารถปฏิบัติได้มากนัก แต่ยังมีกำลังใจจากกลุ่มผู้นำชุมชนด้วยกัน คอยให้ความช่วยเหลือ และกระตุ้นให้พยายามต่อไป

2) ด้านการพูดเพื่อถ่ายทอดความรู้และข้อมูลข่าวสารสู่ประชาชน ผู้นำชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในเทคนิคการพูดเพิ่มมากขึ้น จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้นำชุมชนหลายท่านมีความมั่นใจมากยิ่งขึ้น รู้ว่าการพูดที่ดีเป็นอย่างไร สามารถพูดได้เป็นลำดับขั้นตอน ตลอดจนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการพูดไป เช่น บางคนไม่เคยใช้ไมโครโฟนมาก่อน ก็สามารถใช้ไมโครโฟนได้อย่างไม่เขินอาย นอกจากนี้ผู้นำชุมชนยังสามารถพูดอภิปรายและแสดงความคิดเห็นในการประชุมระดับตำบลได้เป็นอย่างดี จากการสังเกตพฤติกรรมของผู้นำชุมชนในการประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า ผู้นำชุมชนมีความสามารถพูดอภิปรายได้ดีขึ้น พูดเป็นลำดับขั้นตอน ฉะฉาน บุคลิกภาพดี และมีความมั่นใจสูงขึ้น ผู้นำบางท่านสามารถพูดในลักษณะการเป็นพิธีกรงานต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

สรุปได้ว่า การอบรมพัฒนาความรู้ความเข้าใจ และทักษะในการพูดเพื่อถ่ายทอดความรู้และข้อมูลข่าวสารสู่ประชาชนในครั้งนี้ ทำให้ผู้นำชุมชนมีความรู้ความเข้าใจ และมีทักษะในการพูด และถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารสู่ประชาชนเพิ่มมากขึ้น สามารถนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ได้เป็นอย่างดี

3) ด้านการบริหารจัดการองค์กรชุมชน ผู้นำชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการวางแผนพัฒนามากขึ้น จากการเข้าร่วมประชุมกับกลุ่มองค์กรชุมชน ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า ผู้นำชุมชนให้ความสำคัญกับการวางแผนพัฒนามากขึ้น และให้สมาชิกในกลุ่มร่วมวางแผนด้วย จากอดีตที่ไม่เคยจัดทำแผนในการดำเนินงานใดๆ มาก่อนเลย

นอกจากนี้ผู้นำชุมชนยังมีความรู้ความเข้าใจด้านการบริหารจัดการองค์กรชุมชนมากขึ้น จากการเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบทดสอบหลังการฝึกอบรมพบว่า ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่สามารถตอบข้อคำถามได้ถูกต้องชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็น “การเชื่อมโยงองค์กรชุมชนเข้าด้วยกันเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” ผู้นำชุมชนสามารถอธิบายได้อย่างเป็นรูปธรรมและชัดเจน และผู้นำชุมชนสามารถบริหารจัดการองค์กรชุมชนได้ดีขึ้นจากการติดตามและสังเกตพบว่า กลุ่มองค์กรชุมชนมีการประชาสัมพันธ์การทำงานของตนเพื่อให้องค์กรอื่นๆ เข้าร่วมด้วย มีการแบ่งหน้าที่กันดำเนินงาน เป็นต้น

สรุปได้ว่า ผลจากการอบรมพัฒนาความรู้ความสามารถด้านการบริหารจัดการองค์กรชุมชน คือ ช่วยให้ผู้ผู้นำชุมชนเข้าใจ และมีความรู้ในการบริหารจัดการองค์กรชุมชนได้ดีขึ้นกว่าเดิม

ผลทั้งหมดที่ได้จากการพัฒนาความรู้และทักษะพื้นฐานของผู้นำชุมชน สะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ที่เกิดจากการฝึกอบรม เพราะการฝึกอบรมคือกรรมวิธีที่จะ

เพิ่มพูนสมรรถภาพในการทำงานของผู้ปฏิบัติงานให้เกิดการพัฒนามากขึ้นทั้งด้านความคิด การกระทำ ความสามารถ ความชำนาญ และทัศนคติต่างๆ (บุญคง หันจางสิทธิ์, 2540) นอกจากนี้การพัฒนาคนให้มีคุณภาพจะต้อง “ทำให้คนมีความรู้” (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2546) การฝึกอบรมความรู้ความเข้าใจและทักษะพื้นฐานดังกล่าวมาจากความต้องการของผู้นำชุมชนเอง แต่อย่างไรก็ดี ความรู้ความเข้าใจและทักษะพื้นฐานของผู้นำชุมชนก็แตกต่างกันตามพื้นฐานเดิมและวัยของผู้นำชุมชนแต่ละคน โดยผู้นำที่มีอายุมากจะมีความสามารถในการเรียนรู้ลดน้อยลง เพราะความสามารถในการฟังและเห็นถดถอยลง ปฏิบัติทำได้ด้อยลง มีความลังเล และมีความกลัวความล้มเหลวมากกว่าผู้นำที่มีอายุน้อยกว่า (จิรประภา อัครบวร และคณะ, 2545) ดังนั้นเพื่อให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการเรียนรู้ของผู้นำชุมชนจึงต้องมีเป้าหมายแน่นอน เนื้อหาและวิธีการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญที่สุด กล่าวคือ “การเรียนรู้ด้วยการกระทำ” น่าจะเป็นวิธีที่ได้ผลมากที่สุด

## 2. ผลจากการศึกษาดูงานนอกสถานที่

การศึกษาดูงานนอกสถานที่เป็นการกระตุ้นให้เกิดแรงบันดาลใจในการพัฒนา อีกทั้งยังเป็นแรงเสริมในการใช้แนวคิดเชิงวิเคราะห์เปรียบเทียบ และประยุกต์สิ่งที่เห็นหรือเรียนรู้มาใช้กับชุมชนตนเอง (วรรณ ถิ่นหัวเสือ, 2548) ผู้นำชุมชนสามารถวิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารจัดการองค์กรชุมชนระหว่างชุมชนตนเองกับชุมชนที่ไปศึกษาดูงาน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความรู้ในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน และมีแนวคิดในการพัฒนา จากการสนทนากลุ่มผู้นำ พบว่า ผู้นำชุมชนมีแนวคิดในการพัฒนาชุมชนของตนเอง คือ มีการยกตัวอย่างเปรียบเทียบว่าชุมชนของตนเองก็สามารถจัดทำเป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านป่าชุมชนได้เช่นกัน เหมือนกับบ้านป่าสักงาม เพียงแต่เราต้องช่วยกันคิดว่าจะวางแผน หรือทำกันอย่างไร

นอกจากนี้ผู้นำชุมชนยังสามารถปรับและประยุกต์ข้อดีของชุมชนที่ศึกษาดูงานมาใช้ในการวางแผนพัฒนาชุมชนของตน เช่น การจัดสถานที่องค์กรของตนให้สะอาดและเป็นระเบียบมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ผู้นำชุมชนยังได้เล่าถึงประสบการณ์ต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาดูงานให้ชาวบ้านฟัง เพื่อเป็นการกระตุ้นและจูงใจให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนร่วมกัน

สรุปได้ว่าการศึกษาดูงานนอกสถานที่สามารถช่วยพัฒนาศักยภาพในด้านความรู้ความเข้าใจและทักษะในการบริหารจัดการองค์กรชุมชนให้แก่ผู้นำชุมชนได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังช่วยส่งเสริมแนวคิดในการพัฒนาชุมชน และการปรับ ประยุกต์ใช้ประสบการณ์ที่ได้มา ในการพัฒนาชุมชนของตนอีกด้วย แต่อย่างไรก็ดี ยังพบผู้นำชุมชนบางกลุ่มที่ยังไม่สามารถวิเคราะห์เปรียบเทียบได้มากนัก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความรู้พื้นฐานและประสบการณ์ที่แตกต่างกัน

3. ผลที่ได้จากการฝึกปฏิบัติเพื่อพัฒนาทักษะการปฏิบัติงาน  
จากการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมของผู้นำชุมชน พบว่า

1) ผู้นำชุมชนสามารถนำความรู้ไปเขียนโครงการเพื่อเสนอของบประมาณสนับสนุนในการพัฒนาชุมชนของตนเองได้ดังแสดงในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 แสดง โครงการที่ผู้นำชุมชนเขียนเสนอของบประมาณ

ชื่อโครงการ	ผู้ขอเสนอ	แหล่งเงินทุน	งบประมาณที่ได้รับ (บาท)
โครงการฟื้นฟูทรัพยากรป่า	นายบุญรัตน์ หาญชัย	องค์การบริหารส่วนตำบล	10,000
โครงการสืบสานวัฒนธรรม ท้องถิ่น	นายบุญธรรม สุนทร	องค์การบริหารส่วนตำบล	5,000
โครงการหมู่บ้านปลอด ยาเสพติด	นายวิรัช บัวชุม	องค์การบริหารส่วนตำบล	20,000
โครงการออกกำลังกายเพื่อ สุขภาพที่แข็งแรง	นายระไว เสียงสนั่น	องค์การบริหารส่วนตำบล	5,000
โครงการจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก และเยาวชนในวันศุกร์สัปดาห์	นางปีทมา ถาวรพันธุ์	องค์การบริหารส่วนตำบล	10,000
โครงการตั้งชุดรักษาความ ปลอดภัยในหมู่บ้าน	นายสมศักดิ์ เชื้อนล้อม	องค์การบริหารส่วนตำบล	20,000
โครงการสายตรวจชุมชน ประจำหมู่บ้าน	นายอำพน ศรีกันทา	องค์การบริหารส่วนตำบล	15,000

นอกจากนี้ยังมีผู้นำชุมชนที่เขียนโครงการเพื่อของบประมาณสนับสนุนอีกส่วนหนึ่งที่ยัง  
รอการอนุมัติจากเทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล

2) ผู้นำชุมชนสามารถพูดแสดงความคิดเห็น อภิปรายผลในเรื่องต่างๆ จากการประชุม  
สัมมนาหรือการฝึกอบรมต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ถึงแม้ว่าจะมีบางส่วนที่ยังต้องอาศัยประสบการณ์อีก  
ระยะ จากการสังเกตพฤติกรรม พบว่า หลังจากเข้าร่วมโครงการแล้ว ผู้นำชุมชนมีความสามารถในการ  
พูดได้ดีขึ้นในหลายสถานการณ์ เช่น การประชุมหมู่บ้าน โดยผู้นำจะเป็นผู้ประกาศ และแจ้ง  
ข่าวสารที่ได้จากการประชุมในเทศบาล หรือจากหน่วยงานราชการต่างๆ ให้ประชาชนเข้าใจได้ดี  
มากขึ้น

3) ผู้นำชุมชนและประธานกลุ่มองค์กรชุมชนมีความสามารถในการเขียนแผนการบริหารจัดการองค์กรชุมชนเพิ่มมากขึ้น จากการสังเกตพบว่าผู้นำชุมชนมีทักษะในการเขียนแผนการบริหารจัดการองค์กรชุมชนเพิ่มมากขึ้น โดยมีการจัดประชุมสมาชิกกลุ่มองค์กรของตนเอง เพื่อร่วมกันคิดวางแผนในการทำงาน โดยเขียนเป็นแผนการปฏิบัติงานในองค์กรของตน และการแบ่งภาระหน้าที่กันทำอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ยังมีการประยุกต์แผนการดำเนินงานจากชุมชนที่ไปศึกษาดูงานมาปรับใช้กับองค์กรชุมชนของตนอีกด้วย

สรุปได้ว่าการฝึกปฏิบัติเพื่อพัฒนาทักษะการปฏิบัติงานในด้านการเขียนโครงการเพื่อของบประมาณ การพูดเพื่อถ่ายทอดความรู้และข้อมูลข่าวสารสู่ประชาชน และการบริหารจัดการองค์กรชุมชน ส่งผลให้ผู้นำชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการปฏิบัติงานทั้ง 3 ด้านที่ดีขึ้นกว่าเดิม และยังส่งผลให้ผู้นำมีความมั่นใจในการปฏิบัติหน้าที่ ผลของการปฏิบัติงานในด้านต่างๆ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการสร้างการยอมรับที่ดีในตัวผู้นำจากประชาชนอีกด้วย แต่อย่างไรก็ตาม จากการฝึกปฏิบัติเพื่อพัฒนาทักษะทั้ง 3 ด้านนี้ ยังพบผู้นำชุมชนบางคนยังไม่สามารถนำความรู้ไปปฏิบัติได้ในระดับที่ดี เช่น นายอุดม ขาวงาม ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 13 ยังไม่สามารถพูดถ่ายทอดความรู้และข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนได้ดีเท่าที่ควร เนื่องจากยังมีประชาชนไม่เข้าใจ และสอบถามระหว่างการประชุมตลอดเวลา และ นายสมศักดิ์ สายแผ่เอียง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 นายแสวง อุดทอง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 10 และนายมานิตย์ สมสวย ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 11 ยังไม่สามารถเขียนโครงการได้ด้วยตนเองจนแล้วเสร็จ เนื่องจากยังขาดทักษะในการเขียนหนังสือ สำนวนภาษาที่ไม่เป็นทางการ

#### 4. ผลการติดตามช่วยเหลือจากการปฏิบัติจริงเป็นระยะ

ผู้นำชุมชนมีความมั่นใจและกล้าตัดสินใจในการทำงานมากขึ้น เช่น การนำเสนอโครงการต่อแหล่งทุนด้วยตัวเอง ผู้นำชุมชนหลายท่านมีทักษะการพูดเพื่อถ่ายทอดความรู้และข่าวสารที่ดีมาก ประชาชนสามารถเข้าใจข่าวสารได้ในการพูดเพียงครั้งเดียว นอกจากนี้ผู้นำชุมชนยังมีกำลังใจในการทำงานพัฒนาชุมชนมากขึ้น กล่าวคือ กำลังใจในการพัฒนาตนเอง และกลุ่มองค์กรของตน เนื่องจากการได้รับการติดตาม กระตุ้นและช่วยเหลือจากผู้วิจัยเป็นระยะๆ เช่น การเขียนโครงการในบางประเด็นที่ยังอาจเข้าใจยาก แต่ผู้นำชุมชนก็สามารถเขียนโครงการได้จนแล้วเสร็จหลังจากได้คำแนะนำจากผู้วิจัย รวมทั้งผู้นำชุมชนยังมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และมีมนุษยสัมพันธ์ระหว่างกันดีมากขึ้น จากการสังเกตพฤติกรรมพบว่า ผู้นำชุมชนมีการชักจูงในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น การเชิญสมาชิกกลุ่มองค์กรอื่นๆ และผู้นำชุมชนคนอื่นๆ เข้าร่วมในกิจกรรมองค์กรของตนเอง เป็นต้น



การประเมินผลลัพธ์อื่นๆ ที่ได้จากการนำยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติ

### 1. ด้านความมีภาวะผู้นำ

หลังจากผู้นำชุมชนได้ผ่านการฝึกอบรม ฝึกปฏิบัติทั้ง 3 ด้าน และได้นำความรู้ความเข้าใจทั้งหมดไปปรับใช้กับการทำงานจริง มีผลทำให้ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่มีขวัญกำลังใจ มีความมั่นใจ และมีภาวะผู้นำที่สูงขึ้น สังกัดได้จากการปฏิบัติหน้าที่ เช่น การเรียกประชุมหมู่บ้าน ผู้นำหลายท่านมีความมั่นใจในการพูด การเสนอและแสดงความคิดเห็น การให้โอกาสประชาชนในการร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึง การสรุปผลการประชุม ตลอดจนการบริหารงาน หรือกิจกรรมชุมชนต่างๆ ได้เป็นอย่างดี และที่สำคัญผู้นำชุมชนได้รับการยอมรับจากชาวบ้านมากขึ้น จากการสัมภาษณ์ ชาวบ้านให้ความไว้วางใจ รู้สึกภูมิใจกับผู้นำชุมชน และรู้สึกปลอดภัยที่ได้อยู่ภายใต้การดูแลของผู้นำชุมชนของตน

### 2. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

จากความสามารถในการเขียนโครงการเพื่อของงบประมาณสนับสนุนของผู้นำชุมชน ส่งผลให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนหลายประการ เช่น โครงการฟื้นฟูทรัพยากรป่า โครงการเพื่อสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น โครงการหมู่บ้านปลอดภัยเสพติด โครงการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพที่แข็งแรง โครงการจัดกิจกรรมเพื่อเด็กและเยาวชนในวันสุดสัปดาห์ เป็นต้น ก่อให้เกิดจิตสำนึกในการให้ความร่วมมือดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนของตน นอกจากนี้ยังทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างประชาชนในชุมชนและระหว่างประชาชนกับผู้นำชุมชน ตลอดจนเป็นการปลูกฝังค่านิยมในการทำงานร่วมกัน และมีทัศนคติที่ดีต่องานด้านการพัฒนาชุมชนอีกด้วย

### 3. ด้านผลกระทบจากโครงการต่างๆ

จากโครงการต่างๆ ที่ได้ร่วมกันดำเนินการของชุมชน ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อประชาชนในชุมชน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- 1) โครงการฟื้นฟูทรัพยากรป่า ชุมชนได้ฟื้นป่าที่อุดมสมบูรณ์กลับคืนมา
- 2) โครงการสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น ชุมชนยังคงอนุรักษ์และสืบสานประเพณีวัฒนธรรมกันดีงานสู่ลูกหลานในอนาคตต่อไป
- 3) โครงการหมู่บ้านปลอดภัยเสพติด ชุมชนมีจิตสำนึกและร่วมกันรณรงค์เพื่อต่อต้านยาเสพติด เยาวชนในชุมชนห่างไกลยาเสพติด
- 4) โครงการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพที่แข็งแรง ประชาชนรักในการออกกำลังกาย และมีสุขภาพที่แข็งแรง

5) โครงการจัดกิจกรรมเพื่อเด็กและเยาวชนในวันสุดัสปดาห์ เด็กและเยาวชนใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในวันสุดัสปดาห์ เป็นต้น

